

FLORENTIN SMARANDACHE

...PESTE MARI SI TARI...

jurnal de profesor in Africa

Editura Perpressicius, Bucuresti

2002

ISBN 973-8477-01-8

Câteva cuvinte despre odiseea acestui manuscris

Scris în Maroc, în perioada 1982-4, pe când lucram ca profesor cooperant de matematică, la Lycée Sidi El Hassan Lyoussi din Sefrou, Délégation de Fès, în urma acordurilor de colaborare culturală româno-marocană, carnetul legat cu sârma spiralată Îi coperi grena, lucioase, se pierduse în toamna anului 1984. Pe 2 iulie în acel an plecasem cu familia în concediu în România, lăsând obiecte, cărți Îi manuscrite (literare, matematice, rebusiste) în Maroc, unde trebuia să mă reîntorc pe 15 septembrie la începerea cursurilor liceale. Petreceam fericiți vacanța pe la rude, ne ascultau prietenii cu atenție când, la începutul lui septembrie, suntem anunțați de la Romconsult București că s'au reziliat contractele pe linie de învățământ între români și marocani. A fost o mare lovitură pentru mine! Îmi planificasem în timpul de repaus, să public alte cărți: noi proiecte, noi iluzii.

M'am suit în tren până în capitală, str. Matei Millo, nr.7, lângă Palatul Telefoanelor. Speram să se revină asupra deciziei, ori să ne trimită în altă direcție. Dar Algeria nu primea decât cadre didactice universitare, cu doctorate (pentru că la noi mai existau și... firi!). Coasta de Fildeș, Guineea franceză nu erau acceptate de ai noștri, care considerau condițiile de trai de acolo precare pentru un european.

Motivele "rezilierii contractelor" erau misterioase. Cei de la Romconsult dădeau din colț în colț, se eschivau, răspundeau ambiguu. "Nu s'au înțeles la bani", că românii ar fi solicitat o nouă mărire de salarii, în afara celei din 1983 cu 5%, Ministerul Învățământului din Rabat ar fi refuzat, și-atunci s'a terminat cu această cooperare. "Nu a vrut tovarșul Ceaușescu să semneze." De ce? se nedumereau profesorii. "Noi nu putem să-l întrebăm."

Sau: "N'a vrut tovarșă Elena Ceaușescu să semneze", murmurau alte glasuri.

Romconsult-ul îi închidea gura automat. Nimeni nu îndrăznește să ceară socoteală familiei prezidențiale pentru deciziile sale. Se credea că vina ar purta-o chiar funcționarii de la Romconsult, dar s'ar spăla pe mâini, transmițând în mod neoficial, că decizia ar fi dictată de foarte de sus. O aserțiune care nu putea fi nici verificată, nici cercetată.

Câți bani a pierdut țara în urma acestei întreruperi de cooperare? S'a estimat: de dolari.

Am fost revoltat în zilele acelea, întors pe dos. Am alergat încolo și încoace. M'am zbitut. Audiențe, apoi la directorul Romconsult-ului. Cereri.

- Bine, ziceam, de ce nu ne-ați anunțat la sfârșitul anului școlar despre rezilierea contractelor?

Cooperarea era prevăzută pe patru ani pentru ingineri și

profesorii de matematică, iar pentru cei de biologie, fizică-chimie, îmi sport de doi ani.

- N'am ținut.

- Dar cine vroia să țină, eu?! Ar trebui să-mi plătești drumul dus-întors ca să-mi ridic bunurile.

- Romconsult-ul nu va decontează drumul. Nu e vina noastră.

Era vorba de 19 000 de lei, avionul. "Tarom".

- Dar a cui este?

Îmi urmau explicațiile de mai înainte. Ne învârtteam într-un cerc vicios.

Pe coridoarele acestei instituții l-am întâlnit pe Valentin Boju, conf. dr. la Universitatea din Craiova. Încerca, în zadar, să-și facă dosarul pentru Algeria. Era în hâr cu G., decanul de la Fizică, în urma susținerii tezei de doctorat în matematici a soției fizicianului. Boju afirmase că teza nu este demnă de secolul xx!"

G. se'nfuriase. Cum se avea pe "bune cu partidul, l-a "aranjat" pe Boju. Pe deasupra, Boju se purta îmi ca un neconformist: umbla în blugi la cursuri, deși trecut de patruzeci de ani, popular cu studenții, îmi cu capul în cercetările lui de geometrie diferențială. Corespondea cu matematicienii străini. Ori, securitatea nu prea agreea acest gen de persoane. De-atunci Boju n'a mai trecut dincolo de granițele strâmte ale României. Primea invitații la congrese internaționale, dar nu le putea onora.

Ne făceam amândoi iluzii că o să ne întâlnim în Africa, eu cerusem Ministerului Marocan să mă mute de la Sefrou la Nador, port la Marea Neagră, excelent plasat lângă Melilla - oraș spaniol, D-l Boju ar fi fost repartizat la Oran, spre granița cu Marocul. Eram cumva apropiați.

Înteruperea, survenită chiar în preajma începerii anului școlar, i-a lăsat pe marocani cu fundul în baltă: fără cadre didactice! Probabil că pe această mizaseră forurile de resort românești când ceruseră mărirea salariilor. Dar, Ministerul Marocan ne-a înlocuit repede cu bulgari și canadieni din Québec. Contractul rupt, se crease o nouă problemă: revenirea profesorilor la posturile lor din România pe care funcționau atunci suplinitori, detașați, restructurați, și mama dracului de denumiri din astea, care de fapt mascau porțile de ieșire pentru privilegiații regimului. S'a produs o învalmășeală de mai mare frumusețe! La rândul lor, suplinitorii, detașații, restructurații etc. au căzut peste alții, și tot așa.

Ca să revenim la oile noastre, carnețelul cu 90 de pagini, scrise de la sfârșit spre început - în manieră arabă! -, fragmentat, mai curând de impresii decât de călătorie, numit inițial "În nordul sudului" după jurnalul lui Radu Tudoran "La nord de noi înșine", acest carnețel rămasese în vara anului 1984

în Maroc, împreună cu alte lucruri și obiecte deoarece, în mod normal, în septembrie trebuia să mă prezint înapoi la post. Rezilierea contractelor m'a surprins în România, era de așteptat, ghinionist cum sunt. A urmat calvarul luptei cu autoritățile pentru a-mi elibera un pașaport de turist. Deoarece Ministerul Educației și Învățământului de la București nu permitea reîntoarcerea în Maroc cu pașaport de serviciu. Alții bani, altă distracție! Dă-i și zbate-te! Noi cereri, noi aprobări, noi cozi în fața biroului de Pașapoarte din Craiova. Am luat-o cu cerșitul de semnături: la directorul Școlii, la secretarul de partid, la inspectorat. Apoi altă dandana: MEI nu acceptă plecări în străinătate în timpul anului Școlar, trebuia așteptat vacanța de iarnă.

- Tovarșo, le zic celor de la Minister, dar eu plătesc chirie la Sefrou trei luni de zile degeaba?!

Am primit, cu chiu cu vai, o recomandare de la Ministrul Învățământului, Ion Teoreanu, către secția de pașapoarte a Inspectoratului Județean de Miliție Dolj. În scurtă vreme am avut pașaportul verde, de turist, cu viză de ieșire, valabil zece zile, nu înainte de a fi prelucrat de lt. maj. de securitate Dina, "vedeți, ci sunt persoane care vor să vă atragă de partea lor... mai ales acum... Știți ci străinii ne vor răul...", eu aprobam cu oportunitate totul, "dacă întâlniți români fugiți și nu intrați în contact cu ei...".

Din fericire, M^{11e} Sophie Mugnier, colega mea de Școală, careia îi trimisese o scrisoare din țară - nu mai speram vreodată să mai revin în Maroc - rugând-o să-mi vândă lucrurile *en gros*, din fericire deci Sophie nu-mi aruncase acest manuscris așezat între dicționare româno-franțuzești fiindcă arătau "mai îngrijit", cum s'a exprimat. Celelalte caiete le-a pus "pe foc" pentru că i s'au părut "ciorne, neimportante". Pe toate bunurile mele, strânse în doi ani, n'a putut scoate mai mult de 100\$, după ce schimbase la negru dirhamii marocani. Surpriza i-a fost cu atât mai mare când am apărut la Fès. Am început, așadar, cu sfârșitul. Pot să uit de cenzură și anticenzură și să reflectez lucrurile în real.

16 septembrie 1982, București. În așteptarea avionului.

Toată noaptea am călătorit cu trenul, cu bagaje voluminoase
îi grele. Nea Nelu m'a condus la aeroport, i-am dat 100 de lei
să-îi plătească taxiul la întoarcere. Locuiesc în Drumul
Taberei, îmi totdeauna dau pe la el când trec prin capitală.
Cu plecarea aceasta mi încearc un sentiment confuz, un amestec
de frică în fața necunoscutului dar îmi curiozitate în raport cu
inexplorabilul.

Când am părăsit de acasă, Mama-Tina a plâns. Tata-Lecu se
agita vesel, să-i scriu că ar vrea să mă viziteze.
Ieri am fost trist. Mi-era teamă iar, deși nu știu de cine...
Mersul până la Craiova a fost, ca de obicei, obositor.
Aglomerație pe rată, fum, gaze, praf rău. Am lăsat în urmă
Bălceștiul meu drag.
Acum zilele îmi sunt numărate. Măine nu voi mai fi.

17 septembrie 1992.

Delegația Marocană nu mai sosea la Aeroportul Internațional
Otopeni. Diferite variante: timp nefavorabil, avionul ar fi
aterizat la Ankara.
Am dormit o noapte pe banchetele de burete din aeroport, zona
neutră, mereu cu frica în sân că securitatea m'ar putea întoarce.
Auzisem că o familie, soțul și soția, au fost coborâți anul trecut
din avion când aparatul se pregătea să decoleze, motoarele
hurăiau, un domn subțire cu obrazul fin a urcat scările și s'a
îndreptat spre capătul avionului, stewardesa a anunțat că
"tovarăși... să se prezinte la comandantul de zbor", cei doi
ezitau, sperau să se pornească avionul pe pistă, pasagerii
amuziseră, nimeni nu sufla, domnul cel subțire a cerut din nou
pașapoartele la control, soții identificați au fost coborâți și
văzuți în compania domnului cel subțire. Era de-ajuns o anonimă
din partea unui răuvoitor în care să fi fost scris că X vrea să
rămână..., îmi adio viză de ieșire din România. De aceea căutam să
nu deranjez pe nimeni, să-i ocolesc pe neprieteni, să nu afle
cine nu trebuie despre intenția mea de a lucra în străinătate.
Invidioși găseai la orice colț de stradă. Mai ales că eu mă țin
cu musca pe căciulă: detașat din industrie în învățământ,
netitular, avusesem și incidente cu Gheban, directorul
Întreprinderii de utilaj Greu în care eram încadrat, și cu
secretarul de partid Constantinescu. M'așteptam din moment în
moment să-mi aud numele strigat la stația de defuzare a
aeroportului, "tovarășul Smarandache Florentin să se prezinte la
"Biroul de informări", tremuram pe dinăuntru dar încercam să-mi
ascund trăirile sufletești. Mi speriase și reținerea preofesoarei
M. E. pe peron, după cum șușoteau colegii mei. Și încordarea ne
prelunga oederea. Controlul bagajelor nu se dovedise prea

intensiv, sc|paser| ca atare manuscrisele matematice Ńi poemele.

Ca s| deschid o parantez|: din Ńar| nu se permitea scoaterea în afar| a creaŃiilor personale decât cu autorizaŃia Serviciului pentru "ocrotirea" Patrimoniului Cultural Ńi ŃtiinŃific NaŃional, dar funcŃion|rii de acolo nu d|deau nici o autorizaŃie, de ce s|-Ńi riŃte poziŃia? Am b|gat Ńi eu capul în p|mânt Ńi m| preg|tisem s| declar c| nu Ńtiu de nici un patrimoniu. Neprudent din fire, am dat pe banda rulant| geamantanele pentru magazia de bagaje din burta avionului, chiar Ńi plasa cu mâncare. Vroiam s| m| simt uŃurat, f|r| nimic în mân|. Ńi-am r|mas prin urmare, pân| a doua zi dimineaŃa, fl|mând. Dolari nu aveam, s|-mi cump|r vreun sandwich de la bufetul improvisat.

Noaptea trecut| în zona neutr| am dormit-o iepureŃte. Întins îmbr|cat pe banchet| aŃipeam Ńi m| deŃteptam speriat s| nu plece avionul f|r| mine.

Nu mai sunt
ori sunt un altul,
pentru c| Ńi locul schimb| omul,
nu numai invers.

Sosit la Casablanca dup| patru ore jum|tate de zbor cu un avion Charter, de 200 de locuri. Pentru mine p|rea de lux. Ńi plutea aŃa de lin, la viteza lui de 1000 km/or|, încât parc| sta!

Ne beam cafeaua ca în cel mai liniŃtit restaurant, dintr'o ceaŃc| plin| ochi, f|r| s| curg| o pic|tur|. În costul biletului, care era suportat prin contract de Ministerul Marocan, a intrat Ńi un dejun servit frumos în cutii albe de plastic cu inscripŃia <Air France>. Ca în era modern|, mâncarea era concentrat|: vreo 3-4 minuscule felii de pâine, Ńunc| presat|, brânz|, un compot format dintr'o singur| c|pŃun| foarte dulce, o pr|jituric|, Ńi o cafeluŃ|. DeŃi de volum redus, se dovedeau consistente Ńi hr|nitoare. M| gândeam atunci c| unui Ń|ran de-al nostru, de la sap|, nu iar ajunge nici pe-o m|sea! Mânc|rurile dovedeau un gust excesiv oriental.

Dup| dejun am adormit ca un prunc, cum nici acas|, în pat, nu dormisem vreodat|. Oboseala de noaptea trecut| îŃi spusese cuvântul.

M-am trezit la Casablanca. Era sear|, zece Ńi un sfert. Prin hubloul avionului nu z|risem nimic fiindc| zburasem numai în întuneric. România avea trei ore înaintea Marocului, Ńi la decolare tocmai se înnegura. Ne deplasam în sens invers rotaŃei P|mântului, Ńi-atunci eu speram c| avionul va trece din zona întuncoas| la lumin|. Când avionul s'a în|lŃat puŃin la decolare, ap|reau luminile Ńtirbe ale BucureŃtiului. Apoi nu s'a mai v|zut nimic. România ap|rea ca o pat| neagr| pe harta nocturn| a Europei. Dup| o jum|tate de ceas, pe ferestruica din partea dreapt| a Charter-ului, se iveŃte un excelent asfinŃit de soare pe

un fundal închis. Speranțele mi-au crescut. "Deci, curând, se va ilumina." Zadarnic, fiindcă Marocul se învârtete și el odată cu pământul! urmând să intre în imperiul negurei.

În spațiosul aeroport "Mohammed V", din Casablanca, geamantanele și sacoșă (fără un mâner!) îmi soseau pe bandă. Ne-au încălcat în patru autocare, pe cooperanții români, iar bagajele în două camioane cu vârf, și transportați la "Centre Pédagogique" în Rabat.

Nu pot să uit duhoarea care m'a izbit la coborârea din avion, o vâltoare caldă îmi lovea obraji, un miros neobișnuit pentru mine atunci mă învăluia. Simțeam un iz exotic.

În drumul de la Casablanca la Rabat nu-mi dezlipeam ochii de pe geam, plante ciudate, pentru oltean plimbat până acum ca gâina în jurul casei, se înșirau, Oceanul Atlantic din loc în loc. Eram mândru, îmi dădeau lacrimile de fericire. Iată ce-am reușit prin propriile mele puteri! Pentru că întotdeauna prinții mei, țărani îmbătrâniți de munca aspră a câmpului, nu mi-au putut oferi un mare sprijin, dar se bucurau văzând că mă descurc pe propriile picioare.

La "Centre Pédagogique" din capitala Marocului am servit masă, și am fost cazați pentru o noapte. Era într-o vineri, atunci am văzut întâia oară un ziar arabesc, cu șerpuțurile lor de litere.

18 septembrie 1982

Sămbătă dimineața am semnat o grămadă de *papiers* și ni s'au înmănat 3000 Durhami de familie, ca prima de instalare. Unii, mai îndrăzneți, au cerut să le schimbe orașul. Fiindcă nu prea le aveau la francezi, am tăcut mărșă chiar și la întrebările funcționarului care se grăbea să-mi completeze formularele pe Sefrou, ca să nu-i pretindă și eu să-mi modifice repartiția. Lângă mine o domnișă fragilă mă îndemna "Hai, iscolește!", și ea se afla în aceeași postură, dar ne încurajam reciproc, mai ales că bărbatul ei era un papiș: el venise ca însoțitor, avea grijă de doi copii mici, iar femeia lucra.

Cei cu contracte de drept comun (CDC) am fost introduși într-o sală festivă. La tribună s'au așezat: Ambasadorul României în Maroc, Paul Popescu, Consulul Sasu, Reprezentanții Romconsultului - Instituția care ne recrutase: Dahnovici și Negoș, Reprezentanți ai Ministerului Educației Naționale Marocane. Toasturile s'au ținut în franceză - noi, spectatorii din sală, chipurile, cunoscători ai acestei lumbi - dar, spre surprinderea mea, cum se spuneau numai banalități, am prins totul. Îndeosebi, înțelegeam perfect când vorbeau românii noștri în "străinește". Aplauzele se declanșau automat, din inerție. După discursurile de generalitate (decât "totul despre nimic" - cum se exprima cândva, referindu-se la îngusta specializare, Octavian Paper în "Flacăra" - mai bine "nimic despre totul", ca acum!) am trecut în camera

al|turat|, unde mese lungi ne așteptau înc|rcate cu felurite sticle și sticluțe colorate, cu limonade - care țineau locul ulcelor de vin și toiturilor de țuic| de la serb|rile câmpenești românești, precum și dulceturile orientale. Deși Marocul se g|sește la vest situat de România, prin tradiție se afl| în est!

Eu am servit limonad| cu pai, fiindc| nu erau dintre cele obișnuite. "Un frumos cocteil", aveam s| pricep mai târziu c| se numește.

Ehei, veselie după bani și festivitate! Eu, Gheordunescu și v|duva B|trân| (reprezentanții județului Vâlcea în Maroc!) am pornit-o bramburea prin Rabat.

Mai întâi o telegram| acas|, la nevastă, ca orice soț iubitor. Gheordunescu așijderi.

Plimb|rile prin oraș m'au fascinat. Vedeam pentru prima dată un palmier în realitate, îi ajungeam coaja de pe trunchi - ba nu, mint, mai avusesem ocazia la Gr|dina Botanic| din Cluj, unde participasem la Olimpiada Studențească de Matematic| <Traian Lalescu>, și ne dusesse Peter Hamburg conferențiarul de Analiz| Complex|. Oamenii îmi ap|reau ciudați prin îmbr|c|minte. Ūranul din mine se simțea țanțoș, se împ|una, ce-o s| se mai f|lească la ai s|i, și câte o s| le povestească! - fiindc| ei nu se avântaser| ca el prin lumea larg|... Ne-am oprit în dreptul unui *butic* și am comandat câte un pepsi, "froid" accentuase Gheordunescu ne-am așezat pe scaune la taclale. Osp|tarul ne-a servit la țanc și-a rostit și câteva cuvinte în englez|, râzând c| noi suntem "allemands"!... desigur din pricina celor doi blonji ca laptele (cât din partea mea, care aveam p|rul și tenul brune, puteam fi considerat și marocan și italian și... african), iar a gr|i românește sau nemțește "c'est la même chose", vorba osp|tarului.

Deoarece, cum înaintezi spre ecuator întunecarea este mai rapid|, n'am mai z|bovit pe gânduri și ne-am luat t|lp|șișă.

Seara am cinat împreună, noi, vâlcenii. De fiecare dată m| apuca o foame de lup și, chiar de nu-mi plăcea mâncarea, până la urmă nu mai rămânea o pic|tur| în tav|, ceream și supliment. Interesant și modul de servire al mesei, de altfel foarte practic. Tava era împ|rțit| în 5-6 compartimente, buc|tarul turna cu polonicul în fiecare câte un fel de mâncare. pe vremea studenției mele craiovene, când luam masa la cantin|, tava ne servea doar ca simplu suport. Cu mintea mea de mojiac, ținut închis într'o singur| arie spiritual|, m| miram de orice noutate.

19 septembrie 1982

Cu noaptea în cap, duminică, m| interesam de un mijloc de transport până la Fès. Proaspăt venit, neavând experiența umblării prin lume, m'am l|sat în n|dejdea a doi b|rbați de vază, cu neveste și copii. Și m'a ajuns prețul dublu: în loc de 30 Dh

cît costa taxiul am plătit 70! Au tras pe mine, eu fleu am fost de cînd m'am născut. În final, pentru că n'aveam loc 6 persoane într'o mașină, s'au gândit ei că s'au sucit că m'au împins pe mine în două: bagajele în taxiul lor, iar eu într'altul numai cu arabi.

O conversație timidă am înfiripat cu un intelectual care stătea în spatele oficerului. Franceza mea ochiopată, mi-era rușine să-mi dezvăluie carențele.

- Că cum o să vă descurcați cu limba? a pus tipul degetul pe rană.

- O învîu eu, am răspuns cu gura moale. Lucrul acesta trebuia să-l fi făcut în țară, înainte de plecare. M'am scuzat că, spre deosebire de profesorii bulgari care erau scoși din producție cu un an înainte că băgați 10-11 luni la cursuri intensive de limbă franceză la Sofia, de români nu se ocupaseră autoritățile, considerând franceza foaie la ureche pentru noi, latinii.

Timpul s'a dus. Am ajuns la Fès. Am luat două sticle de limonade foarte gustoase: Fanta și Atlas. Că-apoi, hoinar pe străzi. Uream cu zgârcenie de bani. Atmosfera se arăta deosebit.

La "Grand Hotel" m'am întâlnit cu Mohamed. N'a vrut să-mi destăinue că celălalt nume. A zis că-l cheamă numai Mohamed, ca pe cel din Cer. Printre musulmani numele ăsta e foarte răspândit.

S-a oferit, fără să-l fi rugat, să-mi arate Médina, am preferat să merg pe jos: vreo 2 km. Mohamed vorbea tare, gesticula, se jura că-mi va fi prieten. Că tot discutând noi, într'o franceză cât mai stălcită, deodată Mohamed îmi spune că-l așteaptă că el se duce să pisser. Am crezut că n'am înțeles, scuturând surprins capul. Că numai ce-l văd pe Mohamed al meu că se dă mai aproape de gardul de piatră că, ca orice câine, începe să urineze, deosebirea față de un câine fiind aceea că Mohamed nu ridică piciorul. Bărbații care treceau pe lângă noi râdeau de mine, cum stau că-l așteaptă, nu de el. Mohamed nici nu se sinchisea.

Médina constituie orașul vechi, mi-a oferit ghidul meu voluntar, conservat ca pe vremuri. Zidurile sunt înalte că au formă de cetate, cu turnuri de apărare.

Pentru un moment am crezut că secolele se derulasă înapoi, ca în "Tunelul timpului", că m'am trezit în Evul Mediu. Străduie foarte înguste, de doi metri, maxim trei, pe unde se agitau oameni că mări. Existau că porțiuni atât de strâmte încât abia îți croia loc un singur măr cu povara de pe el. Când mă gândesc că la noi acest animal nu e bun de nimic, că aici cât e de folosit! Săracul măr!

Arabii n'au dorât nimic, au construit orașul nou alături. În România se demolează rămintele istorice în dorința de a desființa vechiul. Dar, este oare recomandabil?

Comerțul se desfășura mai înfloritor în Médina decât în centrul Fès-ului. Localnicii, în turbane și cmi albe lungi, stăteau înșirați pe marginea drumurilor, și așteptau destul de "étroits", un nou cuvânt francezesc pe care îl învățam atunci.

Din prag am contemplat pe viu o moschee. Musulmanii intrau cu pantofii în mână, iar cei de altă credință n'aveau voie să pștrundă înăuntru. Ca atare m'am mulțumit doar cu ceea ce furasem cu privirea - mai bine zis: cu nimic. Mi-a rămas, totuși, senzația că aș fi putut vedea o moschee.

Mohamed mă învățea mai departe printre zidurile și străzile cimentuite, atât de asemănătoare.

Majoritatea arabilor se ocupau cu negustoria, încât te întrebai firesc: dacă toți făceau comerț, atunci cine mai producea?

Importau mult și obiecte de calitate superioară, ale diferitelor firme occidentale. Prinsesem curaj și vorbeam multe cu Mohamed, îl întrebam cum se zice la una, la alta în franceză. Odată, neștiind care dintre *chevaux* și *cheveux* înseamnă "cai" ori "păr", i-am arătat un cal, și mi-a răspuns.

- Da? am ridicat sprâncenele mirat. Dar acela? Mi-am îndreptat degetul spre un măgar.

- Și, spune invariant însoțitorul.

- Păi, nu te uiți că sunt diferiți?

- Nu contează, glăsuiește impasibil. Cu alte cuvinte cal ori măgar e totuna!

20 septembrie 1982

M'am trezit de dimineață, cinci jumătate, cred că din cauza luminii de afară. Fenomen neobișnuit pentru mine în țară.

La hotelul autogării, CMT, m'a costat camera 28,5 Dh. Am făcut inundație de la duș și patronul m'a taxat încă 3 Dh, pentru femeia de serviciu.

Luni dimineața am plecat cu CAR-ul marocan la Sefrou. În loc de opt, a pornit la nouă. Eram singurul străin. Pasagerii trăgeau cu coada ochiului la mine, unii zâmbeau. Spre deosebire de ratele care circulau pe ruta Craiova-Bălcești, acest autocar arăta luxos, și n'avea plus nu lua persoane în afara locurilor, pe când în cursele românești trei sferturi din clienți stăteau în picioare. 6Dh patru bagaje, urcate deasupra și prinse într-o plasă de stofă, și 3 Dh biletul meu. Deci bagajele au fost considerate mai prețioase decât mine! De două ori! Am coborât din car foarte dezamăgit. Localitatea se prezenta de la început foarte arăbă. Măgari circulau peste tot cu bagaje în cârcă. Sema cu Médina din Fès. Mă voi adapta eu aici? Mă voi descurca? Mai ales că de la început îmi trezise repulsie.

Cu toată lumea vorbeam în franceză, dar cu mine însumi în română.

Ca să mă fac ușor înțeles, foloseam deseori mâinile, picioarele, tot ce era posibil și imposibil. Mimica, pantomimica.

De cum am sosit în Sefrou, locuitorii m'au "mirosit" c| eram str|in. Pentru ei str|in înseamn| francez. Ői tot str|in înseamn| bogat. C|utau s| stoarc| bani din piatr| seac|. Dezorientat, între dou| geamantane grele Ői dou| sacoŕe înc|racate, nu Őtiam încotro s'o apuc. B|ieŭaŕi de paiŕpe-cinŕpe ani au s|rit s| m| ajute. Am refuzat înfricoŕat. Tocmeam cu un taximetrist negricios s| m| transporte la un hotel. N'a l|sat sub 5 Dh Ői nici nu s'a deranjat s| trag| automobilul mai aproape de bagaje. Le c|ram pe rând, când un puŕtan s'a repezit s|-mi aduc| din urm|, cale numai de zece metri, sacoŕa r|mas|. Mersi de un astfel de sprigin, de ce n-ai ridicat un geamantan? M'am suit în taxi, puŕtanul cu mâna întins| la mine prin gemuleŭul taxiului. I-am pus în palm| 50 de cenŭi, nemulŭmit a strâmbat din nas în faŭa ŕoferului. Eu am ridicat îmbufnat din umeri, am bomb|nit ceva nervos, Ői taxiul a pornit. Foarte zgârcit m'am dovedit în primele zile pe p|mânt african, îmi tremura mâna pentru orice ban dat.

În Sefrou am tras la Hotel Sidi Lyoussi sau "El Hassan Lyoussi": fusese o personalitate religioas| dintr'o aŕezare învecinat|, care-i purta numle. S|tenii se mândreau c|, în urm| cu doi-trei ani, venise un american în satul lor s| studieze biografia acelui musulman care-ŕi dedicase viaŭa propov|duirii islamului.

Ŭin minte scârŭaitul pietriŕului m|runt sub roŭile taxiului, în curtea hotelului, recepŭionerul galant în negru ducându-mi geamantanle pânn| la uŕ|. O camer| larg|, cu fereastra spre strad|, o minunat| perspectiv| se deschidea asupra orŭelului. M| plimbam atât de leger Ői excelent dispus.

Ajuns în dreptul liceului m| interesez, vorbind cu fric| francez|, stângaci, evitând propoziŭiile sofisticate Ői conversaŭiile lungi, m| interesez la Secretariat dac| mai exist| vreun român. Primisem instrucŭiuni din ŭar|, primul punct de sprijin în afar| trebuiau s|-l constituie connaŭionalii noŕtri.

- Da, sigur, mi se r|spunde, a mai venit o doamn| de acum patru zile. Ői mi-o prezint|. Din fericire o întreb în francez|, mai mult din reflex:

- Sunt bulg|roaic|, zice femeia.

- P|i, vedeŭi? o iau la rost pe secretar|.

- Dar nu vorbiŭi aceeaŕi limb|? se mir| ar|boaica.

M'am întreŭinut o bucat| de vreme cu "vecina" de peste Dun|re, uitând s'o întreb Ői cum o cheam|, ca în "Tanŭa Ői Costel"! Deŕi bulgara n'avea nici o tangenŭ| cu franceza, se descurca mai bine ca mine în limba lui Voltaire.

Seara la hotel, m'a vizitat cealalt| familie de bulgari, care locuia în Sefrou de un an: Rosita Ői Slaveico. Era o familie vesel|. Rosita mi-a spus c| bulgara seam|n| cu româna, deoarece cuvântul "m|gar" este comun ambelor limbi. Slavy, cum

era alintat, avea o figur| tipic bulg|reasc|: must|îi mari îi groase, tunse perie, faîa roîie îi zâmb|reaî|. Deoarece ea lucra îi el nu, am f|cut remarc| impertinent| c| "Slavy" este femeia familiei, aplaudat de madam bulg|roaica.

În cealalt| viitoare familie (dac| b|rbatul doamnei Penka va obîine aprob|rile pentru a veni în Maroc) este o situaîie analoag|: soîia lucr|toare, soîul casnic. Încât mi-am zis: m|, bulg|roii |îtia sunt mai a dracului ca românii, pe neveste le pun la munc| iar ei trând|vesc!

21 septembrie 1982

Înîeleg cam 60% din cât mi se vorbeîte, avantajul fiind c| ascult franceza pronunîat| de strîini, iar prin gesturi (ha, ha!) ajung la 75%. Sunt ochi îi urechi la cuvintele-cheie, apoi caut sensul propoziîiei, reconstituind o idee pe scheletul descoperit.

Contactul cu elevii îi profesorii-colegi îmi este dificil: se exprim| repede, în argou, eu nu m| dumiresc, îi evit. Încerc de zor s|-mi formez un vocabular minim de conversaîie, în lupta mea linvvistic|.

Franceza mea românizat|, sau a lui Slavy bulgarizat|, sau a lui Mohamed arabizat|: m| amuz|...

M| simt ca un emigrant, având sentimentul alin|rîii. Singurul român într'un oraî cu 30 000 de locuitori! Aîtept cu ner|bdare familia. Chiar dac| beneficiaz de bune condiîii materiale, totuîi nu am cu cine schimba o vorb|, n'am cui m| dest|inui - decât acestui caiet...

Localnicii, de la distanî, m| cunosc c| nu-s de-al lor. Se uit| arabii dup| mine! Când întreb câte ceva la vreo dughean|, îîi dau coate îi zvonesc c| sunt francez.

Am deprins primele cuvinte în arab|: *sidi, ben, suc, mulay*.

22 septembrie 1982

Ast|zi am scris, în total, 32 misive la toîi cunoscuîii îi necunoscuîii! Ce s| faci, e costisitor cu mulîi prieteni! Am expediat, mai exact, vederi (fiindc| mi-e o lene s| scriu!):

Unui amic nec|s|torit, pe o carte poîtal| înf|îiîând o ar|boaic| în dansul ei îerpuit l|ng| o moscheie:

"Costele, îîi trimit salut|ri din Maroc, precum îi o frumoas|... cadân|!"

Altuia: "Aîtept "letters" de la tine / cu veîti bune".

Lui Ioan Danil|, care-îi manifestase de câteva ori intenîia s| m| intervieveze (pe teme rebusistice): "Acel proiectat interviu, re-proiectat, îi re-reproiectat nu va mai avea loc!"

Doream s| aflu nout|îi din îar|: ce face X, dar Y, care mai e viaîa literar| româneasc|, dar cea matematic|. Am scris, am scris, am scris la amici... precum îi la in-amici, ultimilora pentru a-i oftica(!) Nu-mi puseser| ei beîe'n roate, la

Inspectorat cât Ńi la Securitate, spre a nu obține pașaportul?
Îmi plăcea să fiu Ńi cinic uneori, să plătesc cu aceeași monedă...

Am ținut primele lecții. La ora întâia n'a venit nimeni! La ora a doua cinci elevi. Mai mult am mângălit cu creta pe tablă decât am vorbit. Dar Ńi țicerea este explicativă.

24 septembrie 1982

După o săptămână africană aud, în fine, un glas românesc, telefonasem la *Ambassade de la Roumanie*, în Rabat: (07) 278-99, ca să aflu când sosește avionul de la București cu soția Ńi copilul. Dar am fost informat, foarte exact, că funcționarii de-acolo nu ținiau nimic!

Ńi tot după o săptămână de hotel, închiriez o locuință cu 450 DH lunar. Preț bun! Mi-am mutat, una câte una, valizele, pentru a economisi banii de taxi. Casa era, bineînțeles, goală ca un pui de vrăbete. Pe ce să dorm, pe ciment? Mă consideram ca un Robinson Crusoe, nevoit să reiau totul de la lingură Ńi furculiță.

Pentru început mi-am cumpărat pat Ńi saltea - *une bonne affaire*.

Cu cele aduse din România mă puteam culca liniștit. Îmi mai trebuiau: o masă, un scaun, un reșou cu trei "focuri" (așa zic francezii, parcă-ar fi revolver automat!), o butelie Ńi... gata.

Șa *suffit*. Reșoul Ńi butelia le-aș fi luat degeaba, fiindcă habar n'aveam să găsesc, dar nădăduiam că va sosi nevasta (din cauza birocrației de la Serviciul de Pașapoarte din Craiova, ofițerii securității refuzând în stânga Ńi în dreapta, planau incertitudinilor asupra obținerii aprobării de călătorie a Eleonorei).

Etajul unu, pe care l-am ocupat, cuprindea: trei camere, bucătărie, sală de baie, toaletă pe hol, iar deasupra terasă însoțită cu o panoramă minunată a dealurilor dimprejur.

Parterul era plin de copiii gazdei, opt la număr: Zakaria, Mohamed, Khader, Yassine (băieți), Ńi Sabah, Souhaïr, Nahid, Siham (fete).

Camerele spațioase, ca pentru familiile de marocani. Fluiera vântul prin ele.

Am băut ceai arăbesc. Mi-a fost servit fierbinte, într'un pahar jumătate plin de buruieni verzi. Pentru un moment am crezut că se mănâncă Ńi frunzele! Dar, fiertura mi-a plăcut, așa că m'am grăbit să plec. I-am spus chelnerului că vreau să fac plata, el a dat din cap în semn că'a înțeles, zicând Ńi un *oui*, iar peste câteva minute mi-a adus un sfert de pâine!

Vinerea e săptămânate religioasă. Musulmanii merg la moschee. Se roagă. Orele de curs sunt scurtate la 45 de minute.

Însă eu, neștiutor, când am auzit *la cloche* sunând, am tresărit, gândind că nici ceasul meu, ca Ńi mine, nu se putea adapta noilor

condiții de viață (deși diferența de fuse orare, între București și Rabat, era de numai două ore).

După-amiaza e liberă. Femeile nu au voie să intre în moschee, pentru că sunt considerate pcurtoase(!) Bărbații, însă, își continuă rugăciunea: cu capul în jos și cu fundul în sus. Islamicii caută să atragă și alte nații la religia lor, pe care o proslăvesc. Într-o zi, aveam să-l surprind pe Mihai, care nu'mplinise nici doi ani, făcând mătănii. Se luase după Khader și Yassine, băieții cei mici ai gazdei, sau îl învățaseră - idee mai plauzibilă - chiar ei.

Câteva măști deschise trec prin oraș, iar indivizi îmbrăcați în costume festive bat tobe, tam-tam-uri, și urlă. Probabil cântă.

25 septembrie 1982

Mademoiselle Sophie Mugnier, care avea să devină parțial traducătoarea primei culegeri de matematică pe care am publicat-o "Problèmes avec et sans... problèmes!", m'a interpellat în curtea liceului, fixându-mi un rendez-vous la Fès, lângă Hotel CMT. Sophie preda matematica în același liceu, era dezinvoltă și de două ori mai înaltă ca mine! Eu știam că în limba română "rendez-vous" înseamnă "întâlnire amoroasă", de aceea m'am simțit foarte mândru de "cucerire".

În dimineața acelei sâmbete îmi pregăteam cu minuțiozitate "programul". Aveam, însă o lecție de trecut...

Intru în clasă la ora opt, dar... sala goală. După câteva minute, când mă plimbam printre bănci de unul singur, închipuindu-mi că explic vreun exercițiu, aud bătăi în ușă, după care apar doi elevi, dintre care unul purta sutană arabească: o cămașă-fustă fărâmăci, trasă pe gât.

- Luați loc, apucă să spun.

- Aaa..., nu domnule, mi se răspunde, noi am venit ca să plecăm(!)

După câteva minute dispar. Și, terminând eu "lecția", mă duc întins la poliție să-mi scot Carta de Rezident. Sunt îndrumat la biroul 1. În drum, un bărbat mă întreabă:

- Sunteți emigrant?

- Oh, nu, zic. Ferească sfântul!... Și tocmai în Maroc!?

Completez la formulare de-mi sar capacele, aduc poze, timbre fiscale, închei procedura și obțin *Certificat d'Immatriculation*, scris și în spaniolă *Tarteja de Extranjería*. Ciudat, însă, testimonul la... sfârșit! (Desigur, aprob în gând, așa cum se citește orice carte bună.)

Dar scrierea arabă se face cu mâna stângă, de la dreapta spre stânga și de la sfârșit spre început. Opus celei latine.

În vreme ce chinezii scriu pe verticală, de sus în jos. Răsfoiesc Carta de Rezident, care este de fapt un carnet, și

constat ce izbitoare asemănare între româna mea și spaniolă.
"Ah, nu trebuie decât să-mi formezi mâna - mai bine zis pronunția
- pentru limba lui Cervantes, și gata, am prins-o din zbor." Dar
imediat îmi dau seama că nu știu până la urmă nici franceza!
Din foile completate rezultă într'adevăr că sunt considerat
emigrant. Și protestez:
- Dar am venit în calitate de profesor cooperant, îndrăznesc să
contrazic poliția. Alte rubrici mă întreabă dacă doresc să mă
stabilesc în Maroc(!)

Întâlnirea cu M^{le} Sophie rămânea dominantă. Am făcut un duș
rece, pentru a mă îmbroscăta, mi-am primenit îmbrăcăminte, apoi
taxiul și Fès-ul. M^{le} Sophie s'a prezentat la timp, ca orice
francez serios. Mi-a arătat orașul, m'a dus la Centre Culturel
Français recomandându-mă ca un bun latin și prieten al
francezilor, eu am invitat-o la o cafea, M^{le} Sophie m'a invitat
la ea acasă. Locuia împreună cu un arab, Azdine, așă încât
mademoiselle nu mai era de mult madmoazelă! Azdine era "son
fiancé", iar eu treceam ca "son ami". Femeia intenționa să se
măritze cu arabul - un tip deștept, vorbind curent franceza și
engleza, profesor la un liceu militar din Fès - și să plece
amândoi în Franța. Închiriaseră o frumoasă vilă pe strada
Chardonnet, nr.6, cu un palmier la poartă, terasă care-și oferea o
splendidă imagine citadină, în special noaptea, sufragerie mare,
ca o sală de dans, dormitoare, baie... Mă rog, tot ce se putea
și nu se putea! O adevărată minunăție se înfățișa nu departe de
Hotel Zalagh.

Azdine, care învățase franceza pe deget, fiindcă studiase doi ani
la o universitate din Franța, iar obiceiurile și înfățișarea îi
erau europene, m'a făcut să-l iau drept francez. Spre mândria
lui! Dar ceva mă mira, totuși: de la el înțelegeam foarte bine,
pe când de la Sophie mă forțam... Azdine nazaliza mai puțin, și
asta mi-a dat de gândit... Mai târziu, când aveam să le
mărturisesc confuzia, aveau să râdă amândoi cu poftă! În antreul
cel mare, pe un scaun împletit frumos, în stil african, mi-au
lăsat spre lectură *Le monde*-ul, până ce "familiottii" pregăteau o
gustare. Azdine mi-a pus pe masă mai multe sticle cu alcool
tare, etichete de care nici n-auzisem. Neștiind ce să aleg, am
început să le miros, apoi să gust din toate... până m'am
turmentat. În final am preferat... aranjată! Arabul se cinstea
serios cu whisky, eu cu suc real.

- În România se bea whisky? m'a întrebat.

- Eh, am exclamat eu "disprețuitor", nu ne încurcăm noi cu
băuturi slabe... poțircă din asta... (ha, ha, ha!)... ci cu
palincă. Dar nu știu să traduc cuvântul, este specialitatea
casei. Dacă bei o gură, iei foc! Deci noi bem foc, glumesc,
ca'n poveste... Stupefiat, Azdine a dat peste cap un pahar de

cristal plin cu whisky, de-am simțit că-mi crapă mîselele numai privind-l.

Sophie s'a apropiat cu o farfurie albă, pe care se găseau ridichiile ăi unt. Atât. Ce aperitiv! Necunoscând manierele străinilor, "inocent" din cauza restricțiilor comuniste, eram atent la stilul comensalilor mei, ca să nu mă fac de rîs fiindcă nu ătiu cum să mînc, imitându-i. Arabul înmuia ridicheea în unt ăi înfuleca, apoi sorbea whisky. "Ciudat", am strigat, ăi bineînțeles pe românește. Eu am preferat să consum ridichiile simple. Cum nimeni nu a avut de obiectat, am dedus că mergea. Apoi femeia a mai adus o omletă, preparată ca pe la noi, ba chiar mai prost, ăi o oală plină cu un sos alb ca laptele ăi cocoloaște prin el - precum macaroanele cu brînză. Desigur, nu am făcut imprudență să întreb despre conținut, de parcă așă găteală a fi mîncat de cînd lumea! În Maroc, deoarece familiile sunt compuse din mulți membri - în special copii, se mîncă din același castron: mi-au explicat gazdele. Gustînd dintr'un cocoloț, mi-am dat seama că nu-i decît simplă conopidă fiartă! Aveam ăi lingură ăi furculiță, dar nu ătiam pe care să folosesc mai întîi. În timp ce dejunam, a apărut ăi pisica cea albă a casei, miorlăit ăi bine spălat. Am chemat-o

- Pis, pis...

ăi m'a înțeles. Deci, toate pisicile, indiferent de naționalitate(!), răspund la acest apelativ. Apoi, suindu-se pe masă, a început să lîngă untul, pe cînd noi luam grijulii câte-o buchiță de conopidă, cîutînd să n-o deranjăm. Stăpînia casei o strigau "pis, pis...", ăi mîna ridică bucuroasă din coadă, alteori nu se mai ostenea să zică "miau", deschizînd doar gura pentru a simula, ca'ntr'un film mut.

Dar nu trecu mult timp ăi la chatte începu să prindă drag de mine. De cum nu mai avea hrană, sîrea pe genunchii mei, prinzîndu-se cu lăbuțele fine de pantaloni-mi deschiți la culoare.

Această dragoste îmi toată perioada petrecută în familia lor, familie formată: dintr'un arab, o franțuzoaică, ăi o pisică. Dintre toți, cel mai mult mă iubea pisica; îmi dădusem seama din ochii ei lingușitori care cereau demnitate. Deăi Sophie a certat-o de cîteva ori, a făcut-o ăi obraznică, la chatte a rămas în continuare fidelă amorului ei... făr a se sinchisi cîtă de puțin de vorbele gazdei, devenite simple "parole, parole, parole...". Cred că mîna nu înțelegea franceză mai rău ca mine!

Atunci Azdine a intervenit brutal cu cîteva expresii jicnitore la adresa ei, în arabă, încât mîna a sîrit ca arșă din brațele mele, răsturnînd un pahar ăi intrînd sub pat. Am răsuflat ușurat văzîndu-mă eliberat: dragostea ei mă copleșise.

A urmat puțină muzică englezească, după care eu am solicitat melodii arabești. Aparatul urla. Sângele pur arab al lui Azdine a vălănit, ăi tipul s-a pornit să cînte împreună cu discul. Din

când în când ne traducea Ți nou|... "când soarele va apune, voi veni eu s| luminez în locul lui"... Simplu Ți foarte frumos. Muzica se r|spândea mieroas| ca Ți mânc|rurile lor. Azdine cânta uȃor cu ochii pu|in întredeschiȚi, Ți pierdut în melodie...

- Este un mare cânt|reȚ, remarca omul continuând s| fredoneze în arab|.

Țmi formase o imagine dulce, oriental|. Pentru moment m'am simȚit în India, ca'n banda sonor| a filmelor "Vagabondul", "O floare Ți doi gr|dinari", "LanȚul sl|biciunilor"... dup| care m| d|deam în vânt, de copil, pe când umblam desculȚ, numai în chiloȚi, cu capul gol, dar fericit prin dragul meu B|lceȚti, iar seara pândeam la uȃa micului cinematograf s| intru pe degeaba la fiecare spectacol, ori de câte ori ar fi rulat!... Ți nu din cauz| cu n'aȃ fi avut bani, mi-ar fi dat mama Ți sufletul din ea, ci fiindc| aȃ se formase obiceiul printre noi, micii b|ieȚi. Toat| ziua ne sc|ldam la OlteȚ, pe înserat hoin|ream prin p|rculeȚul cu câteva b|nci, sau mergeam la film. Paradisul pierdut! [Acum când scriu aceste amintiri undeva, departe de Țar|, de comuna mea, Țmi dau lacrimi... Timpul este ireversibil, din p|cate.]

Deodat| Azdine Ți-a înteȚit dansul: un joc nebun, cum numai prin c|rȚi sau prin filme v|zusem sau citisem. M'am prins lȃng| el, dȃnd Ți eu din mâni, picioare - uneori stȃngaci, alteori pe lȃng| muzic|! Eu practicam obiȃnuitul Țeic, de la discotecile tineretului român.

- Nu, nu e bine, *remue seulement les fesses!*... apoi: miȃc| numai umerii! m| tr|gea de atenȚie tipul.

În fine, dac| a v|zut c| n'are cu cine discuta - eu d|nȚuiam romȃneȚte pe ritmuri arabeȚti - m| aproba din cap... *bien, bien, bien...* pentru c| miȃc|rile se potriveau melodiei. Mai mult s'a bucurat c|-mi pl|cea. Sophie Țop|ia ca o capr| pe lȃng| noi, mai r|u ca mine, chiar dac| venise cu ale ei obiceiuri de la Paris. Azdine era actorul principal, atȃt de prins în tempou-i dr|cesc. Seara, la rug|mintea mea, ne-am dus la cinema: "Nous deux sommes des prisonniers volontiers", parc| italian. DeȚi spectatorii din sal| erau, în majoritate, arabi, sonorul rula în francez|. Mi s'a spus c| toȚi marocanii Țtiu francez|, iar cei care nu Țtiu, nu vin la film. Ți, într-adev|r, la scene comice sau dramatice se percepeau reacȚii colective. Din sala întreag|, am fost singurul care n'a priceput o iot|! Actorii vorbeau prea repede pentru urechile mele nefranȚuzeȚti. Ți mi-era necaz: cum, nu g|sesc nici un cuvȃnt cunoscut? Cȃt m| c|zneau eu! Scene dure, chiar Ți una sexi... cam mult| libertate în puȃc|ria asta!

În stȃnga mea, Sophie se apleca din când în când la urechea lui Azdine, se îmbrȚiȚau, se pupau - eu m| f|ceam c| nu v|d, nu aud... AcȚiunea mi-a povestit-o Sophie la ieȚire! Dar mi-a pierit pofta de-a mai vedea altul, pȃn| nu voi st|pȃni limba!

Noaptea am dormit la ei, în hol, acoperit cu un sort de velin^u, asprⁱ, care m-a în^uepat prin toⁱ porii. Diminea^a m-am întors la Sefrou, cu CAR-ul, mai obosit ca la început. Toatⁱ dupⁱ-amiaza m'a durut capul, sco^uându-mi din gând plⁱcerea de a mⁱ deplasa într'un curând la Fès.

Cei care citesc acest mic jurnal, al unui ne^ocriitor, îl vor acuza de lipsa de unitate... când ironic, când melancolic. Dar, rândurile acestea exprimⁱ via^a unui om într'o perioadⁱ de timp, via^a care nu curge monoton, ci se poticne^ote de cioturi noduroase ca un curs de apⁱ, sau înal^u monumente de cristal fericirilor mⁱrunte ^oi efemere.

Însⁱ, e cineva vesel continuu? Cine n'a cunoscut înfrângerea, nu ^otie ce'nseamnⁱ succesul.

Sau, e cineva trist mereu? Atunci, nu ^otie ce'nseamnⁱ triste^uea.

Eu am trⁱit la extreme: când rⁱu, când foarte rⁱu!...

La fel m'au acuzat, la apariⁱia volumului de versuri "Formule pentru spirit", criticii care l-au citit: Aureliu Goci, Constantin Matei, Constantin M. Popa, Costel Dincⁱ, iar cei care nu l-au citit, pur ^oi simplu m-au desfiin^uat: Voicu Bugariu cu cronicile lui fantastice, gheorghe smeoreanu (ultimul chiar a ^uinut sⁱ mⁱ caute la ^ocoalⁱ ca sⁱ mⁱ înjure în fa^a colegilor - în vreme ce el ridica osanele dictatorului ceau^oescu pe primele pagini ale ziarului local "Orizontul", din Rm. Vâlcea, ^oi proslⁱvea pecere-ul!)

26 septembrie 1982

Rosita ^oi Slavy, cu ma^oina lor m-au invitat împreunⁱ cu M-me Penka la un camping, 3km dep^rtare de ^oefrou, înspre munte. Proprietate a unei fran^uzoaice c^storitⁱ cu un arab, ^oi rⁱmasⁱ din timpul coloniz^rii, clⁱdirea din piatrⁱ semⁱna mai degrabⁱ a grotⁱ. Înⁱuntru: un televizor alb-negru, rula un film francez, cumva despre avioane.

Întruc^t mi-era o foame de lup, am comandat cotlet de oaie - ^oi-am primit mai mult os - cu garniturⁱ de cartofi ["pommes de terre" îmi plⁱcea sⁱ-i traduc prin "poame de pⁱmânt", mot à mot], ^oi limonadⁱ "cigogne" (cu gust de sifon îndulcit).

Întors acasⁱ, am adormit bu^otean.

Problema nr.1 la ordinea zilei, odatⁱ ajuns la ^oefrou, o constituia gⁱsirea unei locuin^ue. La hotel costa scump pentru salariul meu, ca atare am stat numai cinci zile; în acest interval îmi pregⁱteam lecⁱile în francezⁱ, cump^ram de-ale gurii, mⁱ interesam de apartament de'nchiriat. Cât despre alimentaⁱie, mai bine de o sⁱptⁱmânⁱ n'am mâncat decât pâine cu brânzⁱ (marca "La vache qui rit"), ^oi beam apⁱ mineralⁱ Sidi Harazem sau limonade. Mi-era parcⁱ ^oi fricⁱ sⁱ cump^r altceva, nici nu ^otiam ce, nici cum s'o pregⁱtesc, ^oi nici n'aveam pe ce gⁱti!

Am vizitat mai multe case, până la urmă am ales-o pe cea mai proastă! Inițial, mi se păruse bună. Dar, fiind atât de mare, mi era incomodă. Îmi'n spațiul acesta imens: un pat ("banquette"), o saltea, o pernă adusă din țară, două cearceafuri, și o peritură... ca într'un decor auster de teatru.

Deși brun la culoare, precum marocanii, lumea pe stradă mi se părea că nu-s de-al casei, luându-mă prin urmăre francez. Dar când deschideam gura, arătându-mi cunoștințele (ne)francezești, imediat schimbau placa îndrăgind că sunt... spaniol.

Odată, să admir niște coșuri împletite din bambus, întreb vânzătorul cât costă. Neștiind franceză, tâgovețul începe să țopăie, strigând către colegul lui:

- Zacaria, *leo franse!* Zacaria, *leo franse!* apoi un potop de termeni în berberă, printre care slipea urechilor mele *leo franse*.

Vânzătorul dăduse peste un client "gras" și nu vroia să-l scape. Desigur, eu n'aveam nici un gând să-l cumpăr, doar să mă uit, încât mi se sucea mi'nvârteam cum să ies din această nouă încurcătură.

Zacaria, ajutându-se pe degete și de patru-cinci cuvinte francezești, reuși să mă facă să înțeleg prețul, dar mă privi cu neîncredere.

Fără să scot o vorbă (nu aveam cui!) pur și simplu mă trezii plecând. În spatele meu, de data aceasta, din nou deslușii expresii în berberă, printre care îmi sârea în timpan *leo franse*, și nu-mi fu să deduc cam ce boloborosesc indivizii - așa că lungii pasul, cu coada între picioare...

27 septembrie 1982

Împreună cu bulgarii am vizitat un lac aflat la 45 km de Sefrou. Pământul se'ntindea, roșu, de o parte și de alta a șoselei asfaltate, nimic nu creștea pe el, decât din loc în loc smocuri de plante spinoase adaptate secetei.

Vedeam pentru prima dată mlaștină verzi în arborele lor. Livezile de mlaștină alterau cu loturi mici cultivate cu cartofi.

Căldura era înbușitoare și ne strivea până și în mașină. Pe drum întâlneam localnici care parcurgeau această distanță pe jos. Lacul era plin de ierburi care ieșeau la suprafață asemenea unor insulișe. Aruncând cu pietre în direcția lor, percepeam numai sunetul produs de scufundarea unui corp solid într'un lichid: bolborositul bulelor de aer.

Ne-am odihnit la umbră un timp, iar la întoarcere am oprit mașina la Immouzer, un mic oraș lângă Ifrane. Aici am consumat înghețată ieftină, cafea, arahide. Bune. Așezați comod la o masă, printre frunzele zânde ale toamnei...

La reintrarea în Sefrou, dar în plin câmp totuși, un grup de

arabi, care f|ceau la prière, ocupaser| strada. Era 16h30. Slavy a mic|orât viteza, musulmanii s'au dat laoparte din calea ma|inii, dup| care |i-au continuat rug|ciunea tot în mijlocul str|zii. |i priveam prin geamul din spate...

Pentru tot poporul m| numesc Monsieur "Smaranda| Floranten". D-l Rachir, profesor berber de istorie-geografie la acela|i liceu, provenit din sudul Marocului, îmi zise Mr. "Smarandace", iar M^{11e} Sophie: Mr. "Floren". Pân| |i bulgarii m| pocesc "Smarandac", în vreme ce M^{ne} Penka a dedus c| numele patronimic "Smaranda|" seam|n| cu rusismul "caranda|" [creion]. Elevii m| a(na)grameaz| "Sramanda|"! Nu fac aici o toponomastic| personal|. Dar, pentru a fi pronun|at corect, m'am adaptat dup| scrierea francez|: "Smarandake Floraintine"!

Eram încântat s|-mi v|d numele |i prenumele astfel...

Fiindc| în acte îmi r|mânea, îns|, grafia româneasc|, n'am mai insistat. Era mai simplu s| m| recomand "Smaranda|". De fiecare dat| trebuia s| adaug pe tabl|, lâng| numele meu, pe cel al |rii... încât m| sim|eam onorat de a fi un reprezentant al României. |i nu prea-mi venea s| cred cum, un am|rât de fiu de |ran ca mine, pentru care genera|i i întregi de str|mo|i au muncit numai p|mântul, fiind lipi|i de aceasta, am ajuns un fluier|-lume, un "so| ambi|ios |i aventurier" - a|a m| etichetase Ely. Îmi aminteam c|, doar anul trecut, murise mamare de la Gorone|ti, muncind pe r|zoare, la pus de ceap|...

Prezentându-m| colegilor de catedr|, mi se r|spundea întotdeauna printr'un *enchanté*; am crezut, la început, c| este rostit ironic [de ce s| fie "încânta|i" de cuno|tin|a unui anonim de teapa mea?]. Pân|... am constatat c| este o formul| a polite|ei!

Bineîn|eles c| |i eu, la rându-mi, schilodeam numele elevilor, când strigam condica, atât de încâlcite |i ar|be|ti de mi se înnodea limba |i m| durea mintea! (Poate a|a gândeau |i ei în privin|a prenumelor române|ti!...) Oricât m-a| fi c|znit s| le citesc corect, ajut|ndu-m| de-o franco-român|. Nici nu mai întrebam cum îi cheam|, deoarece, încercând s| repet dup| ei, m| exprimam atât de stângaci încât provocam ilaritate general|.

G|sisem, în schimb o metod|: îi puneam s| se isc|leasc| pe tabl| cu majuscule; dar am avut |i surprize: mi s-a repro|at c| nu se pot transpune fidel numele ar|be|ti în alfabet latin. |i i-am crezut. (Am înghi|it în sec.) Pentru c|, de|i citeam corect în francez|, tot nu era exact.

Trebuie pronun|ate din gât, m| înv|uau ei, |i începeau parc| s| rag| ori s| tu|easc|.

Ajunsesem la concluzia c| m-a| fi descurcat grozav dac| eram r|gu|it!

În afara câtorva nume foarte r|spândite, precum Mohammed, Hassane, Ali, cum ar fi la noi Ion, Gheorghe, Marin, celelalte nu

le-am reținut niciodată. Îmi plăcea că existau elevi cu multe prenume. Iată un amuzant tip: Mohammed Ali Ben Hagi Abulabah Sibîndalbo Dalbo Sabah!

La fel cum mai obișnuiesc pe la noi destule persoane să-ți boteze copii cu trei-patru prenume... spre a-i 'deosebi' de alții! (Dacă numai într'asta constă deosebirea...)

Cina la marocani.

De când mă instalasem în locuința mea, la etaj, proprietatea - Îți mai ales una dintre fete - nu mai conțineau cu atențiile. Îmi aduceau mâncare gătită la marocaine, mă invitau la televizorul în culori de la parter, ba într-o zi mi-au făcut și un cadou! Nu știam ce să mai cred!

În holul, destul de larg, în care se afla instalat televizorul, se așezau pe canapele și pături membrii familiei Diouane. Pe mine mă orânduiau în centru. Când mă găseam în vizită, toți cei șapte copii ai gazdei veneau în rând și îmi întindeau mâna.

- Salam o aalicum, îi salutăm eu, iar ei zâmbeau, răspunzându-mi:
- Aalicum salam o!

Lella (<doamnă> în arab) Saïda, proprietatea, știtea că o cloacă între pui, gras și mare. Se pare că mă simpatizau, fiindcă începuseră să mă invite din ce în ce mai des. Ajunsesem un fel de "birlic" al familiei. Mă chestionau în toate chipurile, iar eu le întorceam vorbele cu umor. Membrii familiei conversau cu mine prin Souhaïr, care dibuia franceza.

Înainte de servirea mesei, Souhaïr trecea cu un ceaun de aluminiu, frumos înzorzonat, acoperit cu un capac bombat în sus cu gurele. Când am văzut-o, nu știam cum să procedez...

Cea mai de margine, Nahid, de șase ani, întindea ușor mânuțele, în timp ce soră-sa îi turna apă. Apoi Souhaïr aducea un șervețel alb curat.

Ca pentru simetrie, după cină urma același ritual.

Mâncarea lor preferată, cuscus-ul, preparat vinerea, după ce se întorceau de la geamie, din legume și carne de pasăre fierte plus cuscus-ul (semăna a boabe de orez cu gust de fidea), se puneau pe un platou în mijlocul mesei, de unde înfulecau toți, însă cum? Direct cu mâna! Făceau cocloaște în palmă, apoi le aruncau în gură. Parcă se jucau! Dar nu..., acesta era obiceiul.

Cum se face, cum nu se face, dar în Maroc mă simt mereu obosit! Dorm pe rupele... și totuși!

În fiecare seară mă culc înainte de 22h, căscând îngrozitor, și adorm buștean până a doua zi la 7h, când mă trezesc mai ostenit!

La prânz (orele 12-14), în timpul caniculei, iar mă apucă un somn teribil.

Dacă aș fi acasă, în Bălcești mei, i-aș fi auzit pe Cost sau Bijioc muștrându-mă:

- Bă, ai o viață, și pe-aia o dormi?

M| g|sesc singur-cuc. Tr|iesc din aduceri aminte, Ői aŏtept bucuria reŏntoarcerii printre rude Ői prieteni. Ei m| consider| fericit... c| m| plimb... Ce n-aŏ da s|-i v|d ŏn locul meu! S| ŏncerce singur|tatea emigrantului, lipsa de comunicare, de apropiaŏi sufleteŏte... Chiar dac| ŏn privinŏa alimentaŏiei nu m| pot plŏnge; un coleg cooperant, f|cŏnd o paralel| cu penuria grav| din Romŏnia, se exprima astfel:

- Noi fent|m aceŏti doi ani petrecuŏi ŏn str|in|tate, fiindc| s|rim peste cozile de la magazinele din ũar|... noi privim neputŏncioŏi cum se zbate un popor ŏn mocirl|, f|r| a reuŏi decŏt s| trimitem cŏte un pachet p|rŏnŏilor, fraŏilor... ŏndulcindu-le un pic amarul...dŏndu-le un zvon de miros de libertate. Zilnic colind str|zile ŏnguste ale Sefroului, meditŏnd la familie, acas|. Cŏte deosebiri dintre Est Ői Vest descop|r! Izbucnesc deseori ŏn crize de melancolie...

03 octombrie 1982

Duminic|. Excursie la Fŏs. Slavy, Rosita Ői Penka M-au dus la Clubul Bulgar, dar era ŏnchis.

Am vizitat "Porŏile de Aur" Ői "Palatul Regal" de lŏng| medina (pe dinafar|!). Frumoase.

ŏn sfŏrŏit, dup| dou| s|pt|mŏni de muŏenie romŏneasc|, am g|sit un compatriot: profesorul Ghidu, de educaŏie fizic|, la o postliceal|, cu care mi-am dat drumul la limb|. Se uitau bulgarii la noi! dar nu ziceau pŏs! Omul era Ői el nec|jit, nu Őtia cum s|-Ői aduc| familia pentru un mic concediu ŏn Maroc...

Ői ta-c|, ta-c|, t|if|suind noi... la un moment dat uitasem de mine, Ői m-am crezut undeva, pe un bulevard ŏn Romŏnia... Eu aveam ceea ce se chema "familie modern|", adic|: soŏia lucra ŏn Craiova, iar soŏul ŏn Vŏlcea, Ői el venea s|pt|mŏnal acas| pentru a-Ői vedea copilul... Sociologii olteni afirmaser| c| aŏa trebuie s| arate c|minul viitorului, deoarece de fiecare dat| cŏnd b|rbatul este plecat femeia cic| ŏl aŏteapt| cu mai mult| dragoste decŏt atunci cŏnd ar locui ŏmpreun| Ői s'ar plictisi! De fapt, Ői au dreptate: unde s'a mai pomenit, ŏn vremea noastr|, cuplu unit?(!)

Eram bucuros c| g|sisem un tip "solo", ca mine... DeŐi Ghidu locuia ŏntr'o cas| ŏmpreun| cu alŏi unsprezece romŏnaŐi, pe cŏnd eu...

05 octombrie 1982

Telefonŏnd la Ambasada Romŏn| din Rabat, s| ŏntreb cŏnd vine avionul de la Bucureŏti, un funcŏionar m'a informat foarte exact c| nu Őtie nimic!

- Dar soŏia mea se afl| pe lista pasagerilor?

AcelaŐi r|spuns! Deci, tensiunea continua. Cu securitatea nu e de joac|! Ne ŏnvŏrte pe deget, ne dispereaz|...

Pe 08 octombrie am mers într'o doar| la Rabat cu Slavy. Am plătit 300 Dhs benzina. Aflasem de sosirea lotului doi cu profesori români și însoțitori, dar nu aveam nici o siguranță că printre acelelea s'ar afla și Ely cu Mihai.

Ne-am sculat de la cinci. Drum însorit. Căldură în masă. Viteză.

Avionul aterizase la Casablanca, ora 14, de unde lotul de români a fost transportat cu autobuzele în Rabat. Era 17h. Atât de emoționat îi căutam în mulțimea care coborâse. M'am apropiat din spate. O femeie ducea un copil în brațe.

- Mă strig.

Mihai m'a recunoscut. Zâmbea obosit. Îi atârna capul pe umerii soției.

- Vai, Florin, Mihai a plâns tot timpul în avion. Era o liniște... iar copilul țipa cât îl țineau puterile.

Am fost cazați la Centre Pédagogique. Slavy a rămas două zile, cu noi, în capitala regatului.

Ely mi-a povestit furcile caudine prin care a trecut pentru a obține pașaportul. Mai întâi, fusese înțelegera că, în momentul când eu voi decola, Ely să bage demisia mea de la I.U.G.

Numai bine, terminasem cei trei ani de stagiatură. Apoi, săcâielile colonelului de securitate Staicu, de ce așa și pe dincolo...

Umblase nevasta-mi cu foaia de lichidare pe la toate compartimentele din întreprindere... trebuia să răspundă, abia, la întrebări:

- Unde lucrează acum soțul?

- La Bălcești.

Eu ajunsesem deja în Maroc! Ne era teamă de anonime adresate securității, care ne-ar fi putut împiedeca să primim viza de ieșire din România. Tremuram pentru pașaport, singura ocazie de a respira puțin aer de libertate...

Urmase cererea de întrerupere a serviciului pentru creșterea copilului. Începuse să bată la ochi "retragerea" noastră din I.U.G.

La un moment dat Ely se găsea într'o situație delicată: fără slujbă, cu nesiguranța plecării... Se vîrta întruna. Făcuse un drum la București, la biroul de Pașapoarte de pe "Spiru Haret": răspuns negativ. Că, apoi, întorcându-se la Craiova, să se pomenească, doar intrase în casă, cu telefon de la tovarășul Dan că i-a ieșit pașaportul. Du-te din nou la București și întoarce-te la Craiova ca să-ți faci bagajul! Alți bani, altă distracție... La Centre Pédagogique sorbeam ultimele noutăți din țară, rezultatele meciurilor echipelor românești în Cupele Europene la fotbal etc.

În Maroc am căutat să mă îmbogățesc spiritual, era singura bogăție la care nimeni nu putea să-mi ceară să plătesc vama, sau să mi-o

opreasc|... la vam|.

Unii profesori români fuseser| suplinitori Ńi, Ńtiind c| n'au nici o Ńans| de titularizare în Ńar|, s-au titularizat în... str|in|tate - cam 20%, cei mai mul|i în Québec.

Lume fran|uzit|.

Politicos, ca un european demodat, am dat voie m|garului s| treac| înainte!

Bulgarul joac| singur c|r|i. Cic| exist| un astfel de joc numit "pasien|e". La sfâr|it îmi spune c| a câ|tigat! Pe cine o fi b|tut?! M| gândesc, cum ar veni ca: un concurent s| alerge de unul singur Ńi s| iese pe locul doi!?

Nota|ii intermitente.

German| - limb| cu noduri în gât.

Locuiam o cas|, cum traduceam eu, cuvânt cu cuvânt, din francez| (*j'habitaits une maison*).

Le repas = mâncare.

Souhaïr - *fille de la propriét|ire*.

Tél.: 06-60208, *famille* Diouane, Sefrou.

Tél.: 06-60199, Lycée Sidi El Hassan Lyoussi, Sefrou.

Tél.: 07-34486, Romconsult, Rabat.

P|mântul s'a cutremurat.

Pe la ora 10.00 seara mi se f|cea somn r|u de c|scam într'una, chiar dac| în dup|-amiaza acelei zile dormisem. Probabil ceasul meu inferior r|m|sese la meridianul României.

DeŃi mâncam foarte mult, beam continuu limonad| Ńi ap| mineral|, am sl|bit câteva kg.

Înv|şasem multe cuvinte, dar s| le leg nu prea m| descurcam. La capitolul gramatic| Ńchiop|tam destul. Norocul îns| c| îmi adusesem de-acas| o carte. Dar Gramatica asta francez| cump|rat| era prea filozoaf|, prea exprima în cuvinte mari niŃte lucruri simple - destinat| probabil celor ce cunosc foarte bine limba, ori... francezilor înŃiŃi (deŃi scris| în român|)!

Vara trebuia s| fugim din c|ldur|. Mul|i îŃi petreceau

concediul în Spania - era mai aproape, Ți "moins cher" - iar înapoi treceau prin toat| Europa în România.

Limba noastră|, atât de apropiat| de francez|, îmi facilita mult studiul, dar era Ți o piedic| în acelaȚi timp. Mi-era team|, de multe ori, s| nu ajung în situaȚia aberant| de "furculiȚion" Ți "linguriȚion"!

Odat|, am exclamat "corecter" în loc de "coriger"...

N'aȚ fi Țtiut s| traduc, de exemplu "traseu", decât cumva printr'un sinonim: "chemin" sau "route" - dar, v|zându-l în dicȚionar, am observat c| era mult mai simplu de zis "tracé"; cât pentru "valoare", forma "valeur" mi s'ar fi p|rut o românizare.

Femeile berbere au drept semn distinctiv pe faȚ|, între sprâncene sau pe b|rbie sau chiar pe obraz, mici floricele alb|strui f|cute cu acul încins - care r|mân toat| viaȚa.

Când începeau s| nazalizeze, m'apucau toȚi dracii. Nu mai pricepeam o iot|.

Mai târziu aveam s| înv|Ț Ți eu a nazaliza. O, îmi era mai mare dragul s| m'aud cum pronunȚ!

Elevii mi se adresau direct la persoana a doua singular, Ți atunci am zis m|, dac| ei îmi zic mie "tu" eu trebuie s| le zic lor "dumneavoastr|".

Nu Țtiu ce se întâmpl|, dar nevasta Ți b|ietul în vârst| de un an jumate, întârziau s| vin|. Dup| câte Țtiam, soȚia avea paȚaportul gata. Probabil, mai trebuia s| obȚin| aprob|ri Ți copilul!

Ducându-m| la poȚt| s| întreb cum pot trimite un colet poȚtal în str|in|tate, funcȚionarul m| întreab|: "Jusqu'à quel poids?" "Comment?" întreb eu, care nu Țtiam ce poate s| însemne ultima noȚiune. "Poids, poids", accentuaz| el, Ți pune mâna pe niȚte greut|Ți neic| Ți le ridic|, de am crezut c| vrea s|-mi dea cu ele'n cap.

C|rȚile |stea, scrise în arab|, parc| ar fi desene moderne (grafic|).

PiaȚa Ți tarabele întinse de-a lungul str|zilor îmi par ca un bâlci continuu.

Un m|gar mai mare, sau un cal mai mic - un fel de cal m|gar.

M| durea capul Ői mi se sucea limba de atâta sfor|are s| vorbeųti mereu numai în str|ineųte.

Câteodat| îmi p|rea bine c|, fiind singur, sunt nevoit s| vorbesc numai francez| Ői s| înv|ų mai repede, dar pe de alt| parte nu aveau cui s|-i expun toate gândurile - deoarece vocabularul meu francez se reducea în speų| la limbajul matematic ce-mi trebuia, Ői apoi mai era Ői acel suflet de român care nu putea fi înųeles de un bulg|roi sau orice alt| naųionalitate.

Francezii de aici sem|nau la fire cu românii - mai vorb|reųi, sanguinici... ce mai, temperament latin.

De multe ori m| l|udam cu originea noastr|, Ői începeam s| etalez cuvinte româneųti foarte apropiate de francez|, altele de spaniol| sau italian| - încât începusem s|-i cuceresc. M^{11e} Sophie mi-a zis c| româna e ųoar|, Ői vrea s'o înveųe. Elevii aųijderea.

M| puteam considera ca plecat de-acas|peste m|ri Ői ų|ri!

Suntem atâat de necunoscuųi în lumea asta mare, sau nu vrea ea s| ne cunoasc|, încât îmi vine s| râd când v|d câte-un mic scriitorăų, sau un mic cercet|tor, cum începe s|-ųi dea aere Ői s| îndrepte nasul în sus c| nu ųtiu ce mare groz|vie a f|cut. Sau când îi aud cum se înjur| prin reviste nemulųumiųi Ői vrând un alt loc în ierarhie, care Ői aųa tot egal cu zero este. Efortul este în van. "Suntem m|rimi neglijabile [dar vrem fiecare s| fim un nimic mare]". M| auto-citez!

Au disp|rut ele împ|r|ųii (ųi vor mai disparea). Ce m| doare r|u, este timpul enorm care a fost înaintea noastr|, dar mai r|u: timpul care va fi dup| noi.

Oamenii lupt| s| tr|iasc| dup| moarte. S| le tr|iasc| ideile - dac| pân| acum anticii ųi-au scris numele pe pietre (fiindc| "vorba volant, script| manent"), ast|zi ųi-l scriu pe c|rųi. Ői foarte des se public| 'nume', nu c|rųi.

Pe 05.10.1982 telefonat în România, la Craiova. Am aųteptat 2 ore la poųt| ųi 1/2 în cabina telefonic|. Mi s'a dat leg|tura din Sefrou: prin Casablanca, Paris, Craiova. Îmi venea s| râd c| vorbesc prin Paris! Când a primit leg|tura, soacr|-mea s'a speriat. "Alearg', Ely!", a strigat.

Pe 08.10.1982 a sosit Ely cu copilul la Casablanca (ora 14.00) ųi apoi la Rabat.

Când am ajuns la început în Rabat, un domn român, foarte în

vârst|, m-a întrebat ca pe un copil câ|i ani am |i cum de am venit aici atât de "mic", asta din pricina înf|îi|rii mele copil|re|ti - nevast|-mea îmi alinta c| sunt un "copil mare". Cred c| un lucru asem|n|tor puteam s|-l întreb |i eu - ca pe un bunic!

În privin|a limbii m| sim|eam inferior tuturor, chiar |i bulgarilor, care f|cuser| zece luni preg|tire la Sofia, |i asta trebuia s| fie o ru|ine din partea mea - îmi ziceau madmoazele franceze, dar în privin|a matematicii nu prea aveam ce discuta cu ei, cu toat| facultatea lor f|cut| la Paris sau în Palilula! De exemplu, întrebând dac| au ni|te reviste matematice (fiindc| mie îmi pl|cea s| colaborez la astfel de public||ii, mai ales str|ine) to|i (inclusiv profii de matematic| francezi!) îmi ar|tau c|r|i |i mai ales manuale. Iar în Fran|a, bineîn|eles, existau destule...

Nu |tiu cum se face dar, de|i afar| este canicul|, în casele marocane-i frig. Acestea sunt f|cute numai din ciment. Pe jos fiind un fel de faian|. Diferen|a dintre temperatura de-afar| |i din|untru este nepl|cut|. La început, când am venit din România, eu |i familia mea r|ceam într'una, de|i în aer existau peste 30 de grade.

Noaptea m| acopeream cu plapuma, iar ziua st|team numai în c|ma| cu mâneca scurt|.

|i dup| at|lea ani sta|i printre arabi, fiul meu a înv|at foarte bine limba român|.

- Îl cunoa|te|i pe Monsieur Tzanev? m| întreb| un elev. (Tzanev fusese înaintea mea profesorul lor.)

- Bine, dar eu nu sunt bulgar, sunt "roumain", zic... "Roumanie".

- Aaa, sunte|i de la Roma?... "Italie"?

- Nu, eu sunt român, dar m| trag de la Roma.

- Da, da, în|eleg. A|i venit de la Roma.

- Bine, dac| vrei, e un pic de adev|r |i aici.

Cei de la Romconsult erau foarte dr|gu|i, mai ales când nu le ceream sprijinul.

De cât s| le fi dat telefon, mai bine m| duceam s| m| plimb.

La colegiu elevii m| întreb| dac| sunt c|s|torit(!), ce vârst| am (pentru c| sunt "un peu jeune"!), dac| am vreun "gosse", |i mai ales d|c|-mi plac fetele marocane. Cum sunt apropiat ca vârst| de ei, |i ei de mine, eu le spun c| da, îmi plac, iar ei bineîn|eles se amuz|.

Ce devreme e |i, totu|i, ce târziu! Fiindc| aici se'ntunec| la |ase, iar pe la |apte te crezi în miezul nop|ii. |i când m|

gândesc c| acas| m| culcam la ore mici, Ńi m| sculam la ore mari...

Pe la ora opt jum|tate, nou|, îmi vine un somn de mor. Adorm buŃtean pân| dimineaŃa pe la cinci, când încep s| cante cocoŃii vecinului de pe terasa lor, foarte aproape de geamul meu. AŃa încât de multe ori am impresia c| sunt într'un coteŃ de g|ini.

Întrucât luasem în bagaj câteva exemplare ale c|rŃii mele ap|rut| la BucureŃti, îmi pl|cea s| m| laud c|: în mai puŃin de un an poemele mele au Ńi trecut graniŃele Ń|rrii!

Curios, dar prima scrisoare primit|, dup| aproape o lun| de zile, a fost de la cine nu m| aŃteptam. Credeam s|-mi scriu p|rinŃii, sau prietenii. Dar pauz|...

Când am fost anunŃat c| am "une lettres" eram fericit. Dup| citire, am fost Ńi mai fericit. Era o scrisoare cald|, didacticist| pe alocuri, cum însuŃi recunoŃtea expeditorul - în persoana unui profesor de la liceul pedagogic craiovean la care fusesem elev, profesor care îns| nu-mi fusese profesor! Dintre toŃi dasc|lii care m| înv|Ńaser| aici, r|m|sesem ataŃat de unul care nu m| înv|Ńase, D-l Cor|scu, dar lucra la revista Ńcolii "N|zuinŃe". În plus, el predă... rusa, limb| cu care eu n'aveam tangenŃ|.

Un coleg, Matei, citindu-mi jurnalul, mi-a spus c| e pres|rat pe alocuri cu memorii de om b|trân!

AŃteptam misivele aici ca pe vremea când eram soldat.

Într'o zi am putut s| consemnez în carnet c| m'am sc|ldat în ocean, de parc| m-aŃ fi sc|ldat în lighean!

Ca s| înv|Ń gramatica francez| trebuia s| Ńtiu gramatica român|.

M| impresiona aŃa mult arhitectura marocan|, cu casele lor reci, din ciment Ńi piatr|, acoperiŃul plat - transformat de obicei într'un fel de teras|, cu ziduri înalte totuŃi, de vedeai numai în sus cerul Ńi soarele fierbinte, cu sc|ri abrupte în interior Ńi camere foarte largi pentru familiile care de obicei aveau mulŃi copii, ferestrele cu gratii, Ńi mai ales forma acestor case perfect paralelipipedice, foarte apropiate între ele încât str|zile deveneau îngrozitor de strâmte - de chiar 1,5-2 metri, de-abia avea loc s| treac| un m|gar înc|rcat, str|zile fiind Ńi ele pietruite, pavate sau mai des cimentate, moscheele vizibile dup| uŃile ceva mai largi Ńi rotunde în partea de sus, frumos decorate, ce se Ńineau lanŃ printre cl|diri.

Uneori relațiile între străini semănau tot atât de bine cu naivitatea copiilor. De exemplu, eu mă lăudam arabilor că Țtiu să numără până la opt în arab - Ți am început, spre amuzamentul colectiv. Ei mă corectau, dar mă Ți aprobau în același timp. (22.10.1982)

Iar când vreun vânzător nu Țtia franceză, trebuia să arăt cu degetul ca un copil, să fac tot felul de gesturi pentru a ne înțelege... pe mușete.

Într'un timp, fiind răcit, aveam Ți nasul înfundat. Îmi ziceam: probabil acum nazalizez mai bine!

Odată priveam cum vorbeau între ei doi francezi. Debitul cuvintelor era impresionant. Nările nasului se umflau Ți se desumflau după cum trecea aerul prin ele. Franțuzaica, care avea Ți-un năsoi cam mare, la un moment dat, de atâta nazalizare, am avut impresia că-Ți suflă muci (fără batistă).

Mi se părea o adevărată circotecă Țederea mea pe aici, parcă mă prefăceam (vorbind altfel). Mi se părea un joc - că atât eu cât Ți elevii ne vorbeam în franceză, ca englezii noștri, de pe timpuri!

Dar, mai ales, când vorbeam prin semne cu copiii cei mici ai gazdei. Treptat, însă, am învățat eu câteva cuvinte arabe, ei câteva cuvinte române, Ți treaba mergea.

La liceul unde predau sunt profesori francezi, americani, bulgari Ți, bineînțeles, din țările arabe. Am discutat mult cu francezii, pentru că am citit destulă literatură de-a lor (mă lăudam cu Panait Istrati Ți Eugen Ionescu ai noștri) dar, spre surprinderea mea, ei nu prea cunoșteau nici un scriitor român. Iar, ce-i mai dureros, nici cel puțin de Eminescu nu auziseră!

Ți, oricum, avem o literatură foarte bună, mai ales poezia. M-au rugat să le traduc puțin din volumul meu "Formule pentru spirit".

Uimit, dar a doua zi, mi-au spus să le mai traduc câteva poezii.

Elevii îmi zic că sunt "un peu poète (en mathématiques)" Ți că, dacă sunt de acord, ar putea să-mi traducă versurile în arabă!!

Scriș pe o vedere (cu Sefrou) lui N. Manolescu: "Poèmes pour souvenir!"

Lui C. Ivănescu: "Un mic <poem> 'comme souvenir', de la Ovidiu Florentin"

(primele versuri le publicasem, de rușine ca fiind matematician, cu pseudonim).

Dintre toți, fiul meu era cel mai ambițios. El nu vroia să vorbească cu nimeni decât numai în română! Așa că, vrând nevrând, copiii gazdelor i-au învățat cele câteva cuvinte ce le rostea.

M. N. Rusu îmi scrie din Ūar| c| ar vrea criticul s| se'ntâlneasc| la umbra unui palmier cu poetul.

Elevii m| stimau cred. Ca dovad|, într'o zi mi-au cerut timbre româneŃti, alt| zi o elev| mi-a oprit stiloul "pour souvenir du prof de math", iar unul mi-a luat cartea de poezii. Le-am spus c| sunt încântat de amabiliratea lor, Ńi c| eu aŃ vrea la rându-mi, s| am "amintiri" de la ei!

De fiecare dat| m| bucuram când puneam c|te-o scrisoare la poŃt| - parc| m| uŃuram.

M| simt aici "uitat de lume Ńi de soart|". Nimeni nu m| întreb| de s|n|tate sau durere, ce fac Ńi de ce fac.

La liceul nostru, peste 2000 de elevi, existau vreo 60 de cadre didactice Ńi administrative încât nici dup| doi ani de zile n-am reuŃit s|-i cunosc în întregime.

Majoritatea marocanilor au p|rul creŃ, îns| nu tocmai ca al negrilor. Dar am v|zut multe persoane, femei în special, care-Ńi întind p|rul - în vreme ce europencele Ńi-l ondulez! Încât, vorba 'ceia, d|-i doamne omului ce n'are!!

Mi se întâmpla de multe ori s| m| trezesc în clas|, în mijlocul demonstraŃiei, vorbind româneŃte, Ńi asta tocmai când eram mai înfocat în explicaŃii Ńi-mi uitam de mine.

Spre dezam|girea mea, dintre jocurile de pe terenul de sport, fotbalul lipsea întotdeauna. Ei preferau handbalul, baschetul.

Când m| întâlneam cu bulgarii, eram în familie. Ne era atât de lene s| vorbim în francez|, încât începeam prin a pune verbele direct la infinitiv cu pronumele înainte. Pantomimici înlocuiau cu succes multe cuvinte.

M| plictisea de fiecare dat| contactul cu cineva formalizat la expresiile:

- Bonjour!
- Bonjour!

Ńi-apoi urma automat:

- Őa va?
- Őa va!
- Őa va bien?
- Őa va bien!

ori

- Őa marche bien?
- Őa marche bien!

Uitându-m| prin catalogul lor, mi s'a p|rut c| nu sunt pu|oi într'o ordine alfabetic|. Dar, de fapt, sunt foarte politico|oi, într-atât încât fetele sunt trecute primele! M| gândeam c| la noi nu se |ine cont - deci la noi exist| o egalitate a b|rbatului cu femeia - cel pu|in în acest sens!

În fiecare diminea|, la ora 7, sun| trompeta |oi m| credeam ca pe la noi la târg. Locatarii Sefroului l|sau g|le|ile cu gunoi în fa|a casei dis de diminea|, iar omul cu trompeta le golea într'un co| de bambus special, dup| care îl arunca într-un camion. |oi asta zilnic.

|i spuneam Moidemoiselle-i Sophie c| scrisul îl în|eleg foarte u|or, îns| ei vorbesc prea repede pentru mine, c| nu prea în|eleg. |oi, cum auzea, parc| de-aia îmi vorbea |oi mai al dracului de repede!

Un marocan poate avea 4 femei! (prin lege!). Nu |tiu ce m'a f|cut, dar întrebam de unul dac| a| vrea s| am 4 femei, am r|spuns da! Bineîn|eles c| omul a r|s satisf|cut, |oi mi-a spus c| ast|zi femeile nu mai vor ele s| fie mai multe la b|rbat, |oi nici tinerii arabi nu vor mai mult de o nevast|, fiindc| trebuie s| fac| la fiecare câte o cas| separat|, s| stea câte o zi pe la fiecare (poate r|mâne 2 zile la una numai cu acordul celorlalte), s| le între|in| pe fiecare, |oi s'ar putea s| aib| pân| la urm| câte zece copii cu fiecare - deci 40 de copii! Spre deosebire de europeni, femeile arabe nu-|i schimb| numele dup| al so|ului. Copiii, îns|, adopt| numele tat|lui.

Pl|cerea copiilor marocani era s| bat| tobele |oi, în lipsa acestora, ori ce puteau: crati|i, cutii de conserve, |oi tot felul de fierotenii. În acest timp, amicii lor aplaudau (b|teau din palme).

Înv|lasem s| num|r pân| la 10, |oi-i spuneam gazdei. Aceasta mi-a ar|tat c| nu |tiu numai eu, ci chiar |oi feti|a lor cea mic|, Siham, de 4 ani - |oi a pus-o s|-mi demonstreze. (30.10.1982)

Ce u|or |oi banal s| fii francez |oi s| predai, ca profesor, limba francez| la str|ini. Nici m|car literatura, doar scrierea |oi citirea.

Rezistasem eu o bucat| de vreme, dar de prin noiembrie (1982) m'apucase o poft| de-a scrie poezii "marocane" - c| am l|sat totul balt|: |oi matematic|, |oi francez|.

V|zându-m| ca am |oi versuri, m'au pus s| le compun poezii. A|a c| *volens nolens* am scris. La început în român|, apoi eram

nevoit în francez|, iar ei îîi traduceau în arab|. Nevast|-mea a zis s|-mi v|d de treab|, c| sunt om b|trân. Am dat în mintea lor?

Nu îtiu de unde mi se p|rea c| auzisem, sau chiar auzisem, c| aici exist| lapte de m|gar! Aîa c| m| duc în una din primele zile - cum eram un mare beîiv de lapte, sau un mare sugar - la un butic îi întreb:

- Lapte de m|gar aveîi?
- Nu. Dar doriîi s| cump|raîi?
- Tocmai asta e, c| nu doresc, de aceea întreb.
- Nu exist| lapte de m|gar.
- Atunci, dac| nu exist|, liniîtit pot s| cump|r.

Îederea mea într-un or|îel mic, format numai din "medina" - o consideram ca o bun| poziîie strategic| pentru a observa mai bine obiceiurile îi viaîa localnicilor.

Am întreat, la început, atâtea naivit|îi, îi oamenii m'au ascultat cu calm îi mi-au r|spuns cu seriozitate, încât acuma nu-mi vine s| cred cum de-au avut atîta r|bdare - eu n'aî fi avut cu mine!

Pân| la urm|, n'am avut încotro, îi am scris prima mic| poezie în francez| "La fille d'olivier", cu dedicaîie "pour une arabe" - banal|: cu ritm, rim|, puîin romantic|. Totuîi le-a pl|cut, îi m'am bucurat c| le-am nimerit gustul. O elev| apoi mi-a tradus-o în... arab|, iar eu am scris în româneîte cum se citeîte...
(10.11.1982)

Clima bun| se pare c| le permite nu numai dubl| recolt| pe an la produsele agricole, dar îi la copii! Marocul fiind printre îîrile cu cea mai ridicat| natalitate.

Azi, un elev mi-a adus o carte de un prozator român: Constantin Virgil Gheorghiu, "La vingt-cinquième heure", tradus| din român| în francez| prin 1949, îi publicat| în Franîa. Vorbeîte despre al doilea r|zboi mondial. Deci, citesc un scriitor român în... francez|. (12.11.1982)

Elevii unei clase de *septième lettres* m'au felicitat (dup| o lun| de îcoal|) pe la sfârîitul orei:

- Bravo *monsieur*, e pentru prima dat| când înîelegem îi noi ce ne explicaîi.
Adev|rul este c| nici ei nu vroiau s| înîleag| pentru c| nu-i interesa matematica, la fel cum pe cei de la "science expérimentales" nu-i interesau limbile.

Lui N. Iv|Ńchescu (profesor de matematic| în B|nie) i-am trimis "o vedere... cu probleme!"

Duminic| am fost la Ifrane, care e situat în Moyen Atlas. Localitate modern|, cu case având acoperiŃuri oblice - caracter mai puŃin întâlnit în Maroc - gen vile mari.

Ne desf|ta o atmosfer| de toamn| european|. Frunze multe c|zute, galbene, alergau în b|taia vântului. Un soare puternic Ńi contradictoriu, un vânt puternic. R|coarea îŃi rumenea obrajii.

Aveam pe noi pardesiuri cu gulerele ridicate, Ńi mi-amintea nostalgia cu care începeam ca licean un nou an Ńcolar în România.

Era vreme de scris poezii... Am f|cut un tur al oraŃului, cu maŃina, apoi am fost la un liceu militar **de fete** unde Suhair fusese elev| Ńi-Ńi c|uta foste amice.

Dar veneam, Ńi m| b|gam în mijlocul demonstraŃiei, Ńi m| pierdeam pe-acolo, trezindu-m| la sfârŃit, când intrigat câte-un elev îmi spunea c| n'a înŃeles...

Trimisesem vederi Ńi pe la niŃte personalit|Ńi, în care le ceream câte-un sfat, dar bineînŃeles c| nu m'aŃteptam s|-mi r|spund| din 'în|lŃimea' lor.

În timp ce noi ne îmbr|c|m în Europa pentru a ne fi cald, africanii se îmbrac| în Sahara (cu pânzele lor albe Ńi largi ca niŃte saci) pentru a le fi r|coare.

Aveam elevi care scriau cu stânga, Ńi care într-adev|r scriau stângaci!

Fiecare vineri este zi sacr| în religia Islamic|. Oamenii merg la moschei, cânt| coranul, se roag|. Magazinele Ńi Ńcolile au programe reduse.

Ce m| enerva la franceza asta, c| multe cuvinte se citeau la fel, dar se scriau Ńi semnificau diferit. Alege atunci!

Mi se întâmpl| des s| ma'ncurc, r|sfoind prin dicŃionare, Ńi nu rareori m| trezeam c|utând un cuvânt francez în dicŃionarul român, sau invers!

Soarele acesta mediteranean, pe care îl iubeam atât (Ńi eu Ńi familia), cu cerul f|r| pic de nori, de un albastru curat încât, privind spre înalt, m| credeam pe fundul unui ocean liniŃtit, cu ap| clar|. Ńi, pe cât de cald era, pe atât de apos se-ar|ta cerul.

De pe terasa locuinŃei mele puteam vedea, nu prea departe,

munții încrcați cu zpad (numiți BOUYABLAN), Ńi nu puteam gândi cum la Sefrou era atât de cald, iar la câliva paŃi e zpad! Îmi imaginam o iarn cald, cu lume f când plaj printre zpezi, cu poeți intonând versuri.

Pentru un român, a învŃa bine francez înseamn a Ńti mai întai bine româna.

Aici se obiŃnuia ca dup ora 12 s se zic "Bonsoir". AŃa încât, intrând în clas, la ora dou ziua, m trezeam zicând Bun seara!

29.11 82. M'am dus îmbrcat în costum la Ńcoal. M-elle Martine mi-a zis c sunt "elegant". Când am intrat în clas elevii au început s aplaude. Unul mi-a spus c: acum da, ar t ca un adevrat... marocanroc.

Am întâlnit, în numele arbeŃti, Ńi "Dima", destul de rŃpândit în România: Dima Abdelaziz!

Printre elevii mei bŃrboŃi Ńi pletoŃi, cu capetele creŃe în cea mai mare parte, m simŃeam un copil!

ToŃi cunoscuŃii mei Ńi necunoscuŃii r mânneau perplex când auzeau c au scrisoare din... Maroc. Ńi, bineînŃeles, curiozitatea creŃtea. Dac, pân acum, eram un anonim, un coategoale - plecarea mea în afar m crescuse în ochii lor: deŃi eram tot cel dinainte. Câte un critic, care nici nu bŃgase în seam amŃrâta-mi de plachet, acum o vedea ca ieŃit din mâna unui mare talent, aduga Ńi câteva superlative, iar în sfârŃitul scrisorii sale - bineînŃeles - c nu uita s-mi aminteasc s-i fac rost de un Larousse, ori mai Ńtiu ce alt lucru. Cam aŃa se terminau mai toate epistolele primite din Ńar, excepŃie doar cele de la mama.

Mai mi-era înc dor de viaŃa literar din România, de agitaŃia de acolo... Îns, începeam treptat s iau contact cu vasta cultur francez, apoi cu cea arab - deloc de neglijat. Prima carte citit a fost "Ramayam" a lui Omar Khayam, îns, desigur, tradus în francez. Apoi, alt matematician poet: Raymond Queneau. Pe urm Oulipo - Ouvroir de Littérature Potentielle (cu experimente artistice).

Nu Ńtiu de ce, dar toŃi îmi ziceau c sunt bulgar. Trei profesori de sport mi-au adus un pachet de B.T. Ńi m'au pus s citesc. Spre norocul meu, Ńtiam puŃin literele chirilice. La sfârŃit, sportivmanii m întreab dac noi Ńi bulgarii vorbim aceeaŃi limb, sau dac limba noastr e ca a ruŃilor.

Alt| dat| un marocan m| întreab| ceva despre Fran|a, dar a intervenit la timp un surveiant, spunând c| eu nu |tiu c| sunt bulgar. Pentru mine "bulgar" însemn| un fel de necunosctor.

Nu se terminase înc| anul |colar 1981-1982, eram profesor în România (la B|lce|ti), |i se zvonise c| voi pleca în Africa. Elevii ziceau: pleac| domn-profesor în |rile Calde!

Prin decembrie, vedeam în înaltul cerului puncte foarte mici |i negre, ca un fum, ce se rostogoleau |i se întorceau ca un voal plutind, |i care c|l|toreau probabil din Europa, se îndreptau c|tre sud, spre |rile mai calde.

Pl|cerea mea începe s| devin| aici: ascultarea unei muzici române|ti la un pahar de vin, |i s| plâng. Din când în când mai traduceam arabilor, foarte satisf|cut de cântecele mele. (08.12.1982)

De la un timp M^{le} Sophie venea des în vizit| la noi, mai ales c| d|dea lec|ii de francez| so|iei. M'a bucurat când, citind pe un caiet de bucate al nostru, a în|eles multe cuvinte române|ti, spunând c| seam|n| cu cele spaniole |i franceze.

Printre profii de matematic| întâlнисem destui care se l|udau c| n-au memorie - |i c| ei deduc toate formulele.

Unui coleg i-am trimis o cadân| frumoas| |i dezbr|cat| - bineîn|eles pe o vedere. |i s'a sup|rat pe mine!

Întrucât cartea care o scosesem în |ar| nu era semnat| cu numele adev|rat, taic|-meu m| întreba de ce am scris-o cu porecl|?

În sfâr|it, începeam colaborarea pe la revistele de matematic|. Ne scriam unii altora într'o francez| care mai de care mai stricat|. De exemplu "Mathematics Teaching" îmi r|spundea într'o anglo-francez| teribil|:

"Dear monseur Smarandache,

Merci

Beaucoup pour votre article. Nous sommes donné Cette article à Monsieur David Fielker, Le Editor de Mathematics Teaching. Il ecrire a Tu plus vite."

M| l|saser|, efectiv, paf! |i, pentru c| începuse în englez|: "Yours sincerely Shirley Ann Rooney Administrative Assistant." |a y est!! (14.12.1982)

Mare mi-a fost surpriza când am fost anun|at c| se vor face câteva traduceri în francez| din versurile mele prin M^{le} CHANTAL SIGNORET, la Département de Roumain, Aix-en-Provence, France!

În Maroc, b|rba|ii pot avea pân| la 4 femei. Odat|, un profesor berber, spunându-mi c| e însurat, l-am întrebat dac| are 2 sau 3 femei.

"A, non, mi-a r|spuns, une femme c'est déjà trop!"

Elevii au dreptul s| se c|s|toreasc| din liceu. Un elev de-al meu m'a invitat la "mariaje"-ul s|u!

A venit |i vacan|a de iarn| (19.12.82 - 02.01.83). Îns|, prin ultimele trei zile, elevii nu mai vin la |coal|. Noi m|rim vacan|a, îmi spun ei, facem un "prolongement par continuité" (ce-i înv|âsem eu la matematic| despre func|ii), în sensul c|, dac| n'au venit cu 3 zile înainte, acum lipsesc 'prin continuitate' pân| la sfâr|it.

17.12.82. Am jucat un meci de fotbal cu arabii. Eram singurul str|in printre ei... |i chiar c| m'am sim|it str|in!

Ora|ul în care locuiam noi, singura familie de români, era foarte mic - încât devenisem foarte cunoscu|i. Când plecam cu Mih|i| la o plimbare, în jurul nostru se strângeau haite de copila|i, care pur |i simplu mergeau dup| noi |i se uitau la noi, f|r| s| zic| nimic. Mih|i|, ca un micu| rege, în ma|ina lui de copil! (în francez|, c|rucior = voiture d'enfant!), iar fetele cele mici ale gazdei îl |ineau una de-o mân| |i alta de cealalt| mân|. Mih|i| le botezase pe amândou| cu nume arabo-române, dar ele îi bungheau toate cuvintele lui, aproape c| înv|âau române|te odat| cu el.

|i, oamenii ceilal|i ne mai priveau din curiozitate, iar câte un ins, de nu |tii unde, îi arunca câte-un "bonjour"!

Pia|a capitalist| p|re aiurea. Pre|urile variaza| dup| ora|, dup| noapte sau zi, dup| client |i mai ales dup| vânz|tor. Cump|rarea unei cantit|i mari duce la mic|orarea pre|ului unitar.

Trebuie s| te tocme|i de fiecare dat|, |i nu |tii dac| ai fost în|elat, |i cu cât. Primul pre| care |i-l spune este dublu-triplu iar, dac| nu te hot|r|i|i, începe prin "Le dernier prix est...", adic| cel mai mic pre| pe care îl accept| vânz|torul. În fiecare joi este "Suc" - un fel de târg. Vin berberii de la "compagne", pre|urile scad, lumea cump|r| mult. Câte unii se aprovizioneaz| joia pentru toat| s|pt|mâna.

A|a c| aici via|a înseamn|: "care pe care", cine în|eal| mai mult, cine duce mai mult de nas pe altul.

La început, obi|nuit cu pre|urile fixe de la noi, eram tentat s| dau cât mi se cere. Tocmeala mi se p|rea o ru|ine. Dar mergeam înso|it de câte-un arab, care-l lua pe limba lui.

Mi se întâmpla deseori, când trimeteam scrisori pe la

universit|îi str|ine, s| primesc r|spuns în... român|. Surpriz|, desigur, pl|cut|.

În lumea capitalului concuren|a e dur|. Banii primeaz|. Oamenii sunt aspri ca monedele. To|î vor s| câ|tîge, to|î se uit| numai dup| profit.

C|r|ile sunt apreciate doar în func|ie de vânzare. De aceea se public| mult pe teme de spionaj, de groaz|, de dragoste - ultimele prezentând pe coper|î femei cât mai sezy, dezbr|cate spre a atrage clien|ii.

În Maroc, cele mai multe c|r|î vin din Fran|a - de aceea pre|urile sunt cam exagerate: de ordinul sutelor de dirhani.

Circula|ia seara este nesigur| prin Casablanca. La ora 8.00 e|ti aproape atacat pe strad|, ag||at din nici nu-|î po|î închipui ce motive.

Gândindu-m| acas|, m| apucau uneori crize de melancolie.

Când plecam cu Mih|i| prin ora|, femei se opreau |î-l pupau pe el, apoi îmi mul|umeau mie.

În lume exist| |î un r|zboi religios, pentru suprema|ie: Cre|tinismul, Islamismul, Buddhismul... Mohammed a fost profetul Islamului în secolul VII, Peninsula Arabic|.

Arabii, în prezent, se g|sesc în anul 1403 dup| religia lor islamic|. Iar dupa Christos în 1983. Bine, îi întreb, |î pe actele oficiale ce an se men|ioneaz|?... |î unul |î altul, mi se spune.

12.01.1983. M'am sculat pu|în gripat. Plecat la liceu, v|d mare zarv| în fa|a por|ii. Strigau pe limba lor în gura mare. Grev|. Elevii au dreptul la grev|. Internii f|ceau grev| c| nu le convenea mîncarea de la cantin|. |îcoala era goal|. Profesorii |î direc|iunea în curte. Când mai venea câte un dasc|l, i se f|cea cuvenita primire cu fluier|turi |î strig|te, iar acesta trecea repede cu capul plecat, parc| s| nu-l loveasc| sunetele grele ce i se azvârleau. Am intrat în clas|. Doar 1/3 din elevi.

13.01.83. G|ianu Gheorghe, Directorul Liceului <Petrache Poenaru> din B|lce|ti, îmi scrie: "Profita|î pe cât posibil pentru a v| îmbog|| spiritual. Este singura avere pentru care merit| s| fii ilicit!"

Mih|î| are un an ôi zece luni. Ôtie dou| cuvinte în arab|, unul în francez|, câteva în român|, iar celelalte pe limba lui. El zice la ceas "tic-tac", la veioz| "pami", la câine "ham-ham", la stilou "tata"(!), ôi la iepuraô "câ|i" . Mereu i se-atrage atenŃia "vezi s| nu facu buba la tic-tac", "s| nu faci buba la câti".

Într'o zi m'am pomenit cu el chemându-m| "a tata <aji, aji>", adic| "vino" în arab|! Înv|Ńase de la prietenaôele lui de joac|.

Patru luni de la înstr|inare.

Cânt| Maria T|nase. Mi-e dor de-acas|, mie dor de Cost, de profesorii-colegi. Când m| voi întoarce, voi face o beŃie tare.

Mi-e dor de-acas|. Mi-e dor de mama, Tata-Lecu. Cum s'o zice dor în francez|? Nu exist| cuvânt francez care s| traduc| exact.

M| gândesc ce-or face ei în clipa asta? Îmi vine s| l|crimez. N'am mai plâns demult. Nu Ôtiu cum o mai fi.

07.02.83. Elevii devin tot mai interesaŃi de Ńara mea. M| întreab| cuvinte în român|, ôi alte lucruri despre mine.

Discut|m fotbal. Sunt anunŃat c| în prim|vara lui '83 va avea loc o întâlnire între Maroc ôi România - la Marrakech. Elevii m| invit| s| vizion|m împrerun|, deô|i sunt cam 9 ore de tren. Mi se spune chiar c| se transmite la televizor.

Pe-o "interrogation" un elev îmi scrie în spaniol|, pe care n'o cunosc, dar mai înŃeleg: Universidad Craïova, Dynámo Boujarest. Este foarte dulce s| auzi vorbindu-Ńi-se'n limb|.

Chiar mie un francez mi-a m|rturisit c| vorbesc într'un stil anume limba lui, ôi c| o "stâlcesc" într'un mod pl|cut.

07.02.83. M| simt tot copil, deô|i lumea îmi zice acum: Monsieur. Monsieur "Floren".

Proprietara nu Ôtie francez|.

Într'o zi, îi vorbea lui Ely în arab|, iar Ely îi r|spundea în român|!

10.02.83. Dup| câteva zile de soare bun m| pomenesc, într'o dimineaŃ|, cu z|pad|! Pentru marocani z|pada e ceva rar, se întâlneôte numai pe la munte.

Priveam, din clas|, munŃii înz|peziŃi, casele cu promoroac|. Dac| pânl| acum dormeam f|r| foc, trebuia s|-mi pun în funcŃiune "ôofajul". În plus, a mai ôi nins ast|zi.

Marocanii se bucur| când cad fulgi de nea.

N'a mai nins de 4 ani, îmi spun localnicii.

Copii sunt veseli, ca iarna la noi. Sunt informat îns| c| numai aici, la munte, a nins. În rest, e cald ôi bine. Pe litoral se face plaj|! Iat| diferenŃa de clim|.

12.02.83. "Quel meilleur contact entre la Roumanie et la France que cet écrivain loufoque et décontracté", îmi scrie Mr. Pierre Charvieux, Maître ès Lettres, pe un volum ce mi-a d|ruit, "Rhinocéros", de Eugène Ionesco.

Martie ôi cald. Úin cursuri cu uôile deschise.

Am în clas| un elev: Baba Ali!

Femeile marocane îôî poart| copiii în spate, ca niôte broaôte ũestoase cu carapace.

Vacanũa de prim|var|. Elevii nu mai vin cu o s|pt|mân| înaînte.

- Pourquoi?

- Nous sommes fatigués, Mousiur.

... Ôi americanii |ôtia...! Le trimiteam eu toate materialele în francez|, ôi ei îmi r|spundeau tot în englez|. Nici nu se deranjau cel puũin s| traduc| cele câteva rânduri ale scrisorii. Profitau c| limba lor e internaũional|. Dar asta îi înv|ũa totuôî leneôî, majoritatea neôtiind decât o limb|... În timp ce eu munceam dublu sau chiar triplu pentru traduceri între cele trei limbi.

Avantajul, dar ôi dezavantajul lor!

Venise c|ldura. Începea s| vin| c|nicula. Afar| extrem de cald, în cas| frig. Cl|dirile aveau ciment pe jos, construite din ciment - prev|zute pentru vremea torid|.

Francezii |ôtia nu prea se omorau ei cu munca. Se ocupau mai mult cu distracũii, plimb|ri, vizite...

În 6 luni, de când sunt în Maroc, m'am îmboln|vit de trei ori grav: puroi în gât (ceea ce în România eu niciodat| n'avusesem), ôi alte maladii manifestate diferit. F|ceam cunoôtinũ| cu infecũiile africane.

Trebuia s| m| c|lesc/obiônuiesc la microbii lor.

La fête du trône. Liceul meu d| o serbare. Ôunt invitaũi ôi profesorii str|ini. Se ũin piese de teatru, muzic| african| (unde toba are o mare c|utare), un fel de balet - dans susũinut de fetiôcane frumos costumate. Spectatorii sunt serviũi cu ceaiuri ôi pr|jiturele. Gratuit. Sala e plin|. Elevii din sal| cânt|, url|, ũip|, strig|, ôi apoi mai sparg câte-un geam. Intervine poliũia.

Tot spectacolul e în arab|, deci m| trezesc ascultând piese de teatru f|r| s| pricep o iot|. Pe la jum|tatea spectacolului,

plec. Afar| surveillant-ul general m| întreab| dac| mi-a pl|cut spectacolul. Mi-a pl|cuut, r|spund, dar n-am în|eles nimic!

De Cr|iun (1983), Al. Oprea îmi scrie:
"Drag| cons|tene |i poete,/ |i trimit această| imagine,/ tot a unui poet - Eminescu -,/ pentru a|i aminti de |ar| |i de prietenii de aici, împreun| cu/ toate ur|rile de bine,/ pentru Noul An." Impresionant. M| face s| visez un pic la locuri p|r|site.

Dup| un obositor travai termin traducerea "problemelor cu |i f|r|... probleme!" Ale mele. Cerând un sprijin pentru tip|rire, Ambasada îmi promite "un mare ajutor... moral". Pân| la urm|, nici pe-|sta nu mi l-a dat! Cartea va fi, cic|, un "eveniment remarcabil al rela|iiilor româno-marocane" - |abloane comuniste.

Caut imprimerie pentru culegerea-mi de probleme. Nimeni nu se bag| din cauza semnelor matematice. În fine, închei un contract umilitor (24.3.83): neputând s| achit întreaga sum|, editura |i asum| toate drepturile a mai mult de jum|tate din tiraj.

Caut în libr|rrii câr|i de poezie. Nu sunt. De ce, întreb. Nu se vând. Din când în când mai g|sesc câteva volume de clasici. Poezia tân|r|... lipse|te cu des|vâr|ire.

O clas| de "lettres" îmi face probleme (desigur, nematematice!). Chem profesorul |i sanseorul. |i, ace|tia n|p|desc pe ei cu un potop de cuvinte în arab|. Cuvintele îi fac s| plece capetele în p|mânt, s| priveasc| ru|ina|i din când în când. Eu stau |i ascult cum ni|te vorbe, care au atât efect asupra lor, trec pe lâng| mine paralele, f|r| s| pricep un dram, f|r| s| m| mi|te un pic.

Am cump|rat câte un exemplar din fiecare revist| francez| aflat| la chio|c. Numai politic|, foarte senza|ionale, bârfe. Cât de multe fotografii sexi, sau chiar mai decoltate... Societatea de consum. Foarte pu|in v|d literatur|. Câteva cronici fugitive. Observ c| autorii au mania de-a-|i scrie autobiografia. Multe romane de dragoste, pe coper|i având femei goale, sau aproape goale, a|ezate în diverse pozi|i. Romane poli|iste. La fel |i filmele: sexi, de groaz|. Afi|ele reprezint| fie femei dezbr|cate, fie pistoale, karate, b|t|i. Societatea de consum.

Un elev a cunoscut un grup de români care construiesc la Nador un port. |i-a înv||at câteva expresii pe care mi le

adresez| cu mândrie: "Du-te la dracu!", "Te bag în m|-ta". Ba, pe deasupra, le mai zice Ői'n gura mare prin clas|. Fetele m'au pus s| traduc. Chiar dac| vroiam, tot nu Őtiam.

M| plimb prin Fès. Frumos oraŦ, fost| capital| imperial|. Őmi place bulevardul "Hassan II", cu Őirurile de palmieri înalŦi, cu gr|din|. Într'o zi am întâlnit doi români: un bucureŦtean, Ői un moldovean.

Vreau s| mai discut cu ei, dar afirm| c| se gr|besc Ői n'au timp de mine. "Bravo, frate!"

NemŦii Őmi scriu Ői ei în limba lor. Cât| lupt| pentru supremaŦie, pentru a-Ŧi impune limba, cultura, obiceiurile, indiferent dac| sunt bune sau rele! Dac| la englez| m| descurcam un pic, pentru german| n'aveam nici m|car un foarte mic pic, m|car dicŦionare! O s| l| r|spund Ői eu în... român|!

Americanii m| fac membru al societ|Ŧii lor de matematic|, cic| membru 'ordinar'! (aprilie '83 primit fiŦa de completat)

RuŦii Őmi r|spund, la rândul lor, în rus|, Ői regret| c| eu nu le scriu în... englez|!

Încerc s| scriu poezii în francez|. Mi-e dificil, fiindc| n'o simt ca pe român|. M| forŦez la niŦte metafore. Mamzel Martine, franŦuzoaica, Őmi spune c| sun| bizar în limba ei, chiar dac| exprimarea în român| mi se pare dr|guŦ|.

Sunt anunŦat c| România a învins pe campioana lumii la fotbal: Italia.

11 aprilie'83: Întâlnit la Fès echipa de ciclism a României (juniori). CicliŦtii erau arŦi pe piele de soarele puternic marocan. Am discutat cu antrenatorul. Primul venit fusese un neamŦ. Noi eram trei români Ői, la un moment dat, v|zând culorile echipei, am strigat din mulŦime: Hai România!

Marocul are o natalitate ridicat|: La fiecare 30 de secunde se naŦte un marocan. Trebuie construite 1500 locuinŦe pentru noii veniŦi, cam 2 oraŦe ca Fès-ul pe an. În prezent, copiii pân| la 15 ani constituie 47% din populaŦe! S'a estimat c|, dac| ritmul de creŦtere va r|mâne acelaŦi, în 1990 sau 2000 Marocul va fi un popor de Ŧcolari!

06.5.83. Le-am dat o tez| mai grea. CâŦiva elevi mi-au cerut voie s| fumeze în clas|, ca s| poat| gândi.

10.5.83. Un italian, stabilit în Franța, care a studiat româna la Lyon, îmi scrie foarte simpatic pe o vedere:

"Bună ziua Florentin!

Mulumesc pentru tale poezii foarte frumoase.

Ce este ta adresa de casă în Marocco?

Noastră adresă în Franța este acum (...)

Pe curând

Prietenie pentru ta familie".

11.5.83. Elevii nu mai vin la școală (cu o lună jumătate părăsesc școala înainte) fiindcă e prea cald, îmi zic. Alții, cîc, sunt săraci și trebuie să lucreze pentru a plăti manualele și caietele anul viitor.

Simțeam de multe ori vidul din preajma mea: lipsa prietenilor din țară, a părinților, rudelor, lipsa altor români aici, la Sefrou.

Copilăria din Sefrou ne simpatiza. Strigau, cînd treceau pe lângă ei, care cum se pricepea. De exemplu, mie îmi ziceau "Bonjour, madame!".

Alteori mai aruncau după noi și câte-o piatră.

Văzut la Fès (mai '83) o piesă de Ionesco: "Jacques ou la soumission", montată de o echipă franco-marocană din Casablanca. Intrare gratuită. Programe gratuite. Cred că până la o urmă o să se plătească și spectatorii - numai să vină! Săraca artă.

Interesantă piesă. Personaje mascate ca niște manechini.

Decorul: fără decor! Sau chiar lipsa decorului constituie un decor. Ôtie Ionesco, bineînțeles.

Jocuri de cuvinte, de idei care scapă urechii mele neînțeluse bine. Surprinzător, la sfârșitul piesei, francezul din dreapta mea îmi spune că nu a înțeles totul, că actorii marocani au mai făcut greșeli de pronunțare.

Mă laud bulgăroaicei că Ionesco e român, și că e celebru în toată lumea. Se scuză că nu-l cunoaște.

Marocanii se pregătesc pentru votare. Zarvă, afișuri. Cîteodată și-un mic scandal.

Pluripartidism. Fiecare partid are culoarea sa reprezentativă.

Zidurile sunt colorate ca un mozaic, pozele candidaților sunt înșirate ca la cinema: oamenii serioși, fiecărui încredinșându-te că el va face și va drege dacă va fi ales.

Se țin discursuri lângă Moscheea principală. Seara, demonstrații.

La Sefrou se află la putere un partid pe care ei îl numesc socialist. Unul dintre noii candidați îmi este coleg, și anume: Monsieur Benouna.

Aflând c| sunt din Est, a ținut s| m| cunoasc|.

Întâlnesc câțiva elevi de-ai mei cu "manifeste".

- Bine, zic, de ce nu le lipiți acum?

- La miezul nopții, îmi spun, este periculos... poliția...

Rămân perplex.

- Dar, continui, ceilalți de ce lipesc?

- Ei sunt alt partid.

Deși propagandiștii se omoară, oamenii de rând par dezinteresați.

Abdalatif, așezat alături, îmi șoptește:

- Lumea râde de candidați. Oricare ar fi ales, lucrurile tot așa merg. Se schimb| doar ambalajul.

Începutul lui iunie '83. La Sefrou se ține anual S|rb|toarea Cireșelor. Se strâng oamenii din împrejurimi.

Ca un adev|rat bâlci de la noi, de pe vremuri. Tiribombe, tarabe înșirate, de n'ai loc s| te miști, puhoi de lume.

Mih|il| se d| în c|luș. Îi place. Vânz|torii îi strig| marfa la microfoane. Micrifoanele url|. Sunt așezate aproape unele de altele. Este un adev|rat bâlci. La câteva magazine cu porțelanuri apare o dansatoare, pe o mic| scen| improvizat|, spre a atrage clienții. Tot or|șelul e ca un furnicar. Petrecerea ține trei zile.

Vara asta nu pot s| vin în țară|. O s| m| 'sacrific' r|mânând pe litoralul marocan.

Începutul lui iunie. C|ldur| mare. Noaptea dorm cu ferestrele deschise, în slip. Dimineața m| trezesc transpirat. Ziua îmbrac niște pantaloni scurți. În timpul amiezii e greu de umblat. Se dep|șește chiar 40 de grade. Lumea st| în case, moleșit|. După mas|, de obicei, se așipește. Au dreptate elevii, este greu de judecat pe-o asemenea toropeală|. Spre seară, c|ldura este agreabil|. Se poate ieși la plimbare.

Str|inii sunt reci, mai reci ca românii.

A început ramadam-ul. Parc| s'au schimbat toate. Marocanii tr|iesc mai degrab| noaptea, când au dreptul s| m|nânce. În timpul zilei li se interzice s| consume, s| bea, s| fumeze, s| fac|... dragoste! De la sc|p|tatul soarelui, când sun| sirena. La Rabat chiar se trage cu tunul. Își intr| în drepturi până dimineața, când soarele r|sare. La început iau o gustare, de obicei o sup| lung|, marocan|, bine fiart| și destul de picant|, cu un fel de dulciuri îmbibate în miere, plus ceai. Se ia o pauz| cam de o jum|tate de or| și, pe la 21.30, se m|nânc| iar.

Umblam ziua întreag| cu niște pantofi tociți, pr|fuiți, c| se rugau toți lustragii de mine s| mi-i fac|. Dar degeaba.

Timp de o lun| de zile m| g|seam la strâmtoare: între Marea Mediteran| și Oceanul Atlantic, la Tanger.
M| bronzasem în așa hal, încât lumea mi se adresa pe strad| în... arab|!

Petreceam mult timp în fața libr|riilor. M| interesau, în deosebi, traducerile din român|. Și mai g|seam: Mircea Eliade, care la Chicago scrie încă în român| dar e publicat la Paris, Virgil Gheorghiu, de care n'auzisem nimic în țar|.

Pe toate revistele și gardurile vedem scris despre "Dallas". Americanii |ștea, dac| au bani, fac din orice mediocritate o celebritate.

- Sunt din România.
- România? Care-i capitala, Bucurest sau Budapest?

Vara lui '83 o petrec în Maroc. Prinșii m| așteptau în țar|. Mi se scrie c| le e dor de noi, și c| au umplut toat| casa cu pozele noastre.
Aici e cald, bine. Poșta și celelalte instituții au program redus: 8-14.
Localnicii, dup| ce se scald| în râu, își ud| tricourile, le storc și apoi le îmbrac| pentru a le ține r|coare.

Am plătit 4 000 Dh ca să scot culegerea de matematic|, fiindc| la întoarcere vreau și eu un post bun.
Prost ești. Cu banii |ia luai niște cadouri și le dădeai la cine trebuia, și erai sigur. Pentru carte te vor felicita, și atât.

De la un timp poșta devenise foarte atent| cu mine: îmi aducea scrisorile gata desf|cute.

Apariția culegeri mele de matematic| "Problèmes avec et sans... problèmes!" la Fès a fost salutat|. De exemplu, Biroul Român din Rabat mi-a sc|zut salariul pe luna septembrie 1983 cu câteva sute de dirhami.

Marele Eugène Ionesco îmi scrie c| g|sește "foarte interesant" manuscrisul meu de poezii paradoxiste: "Le seus du nou-sens". De aceea, mi-l trimite înapoi!

Pe la începutul anului '84 încep să mi se comunice numai decese: Al. Oprea, Amza Pellea. Fiecare scrisoare îmi aducea câte-un mort.
M| durea mult moartea lui Oprea, pe care-l cunoscusem personal. Copil|rise cu taic|-meu și unchiul meu, era de pe meleagurile B|lceștiului. Nu-mi venea să cred (fiindc| era încă tân|r la 52

de ani). Când m| întâlnea îmi zicea " Scribe tu, în continuare, c| o s| vin| vremea când o s| Ńi publici".

În timpul verii beam câŃiva litri de lichide pe zi. Nu ne era foame, ci mereu sete. F|r| acele limonade reci, nu Ńtiu ce ne-am fi f|cut.

CorrespondenŃa mea devine interesant|:
Stan Scott din Australia îmi scrie în francez| c| Ńtie Ńi puŃin| român|. Povl Scårup din Danemarca îmi r|spunde în român|. Leroy F. Meyers din Ohio (USA) îmi adaug| la sfårŃit: "Al D-voastre doresc binele cu anul Ńcolar nou". Helmut Berner din Germania de Vest îmi ureaz| "La mulŃi ani 1984" pe româneŃte.

SfårŃitul lui octombrie (1983), Ńi e înc| foarte cald. Úin cursuri... cu uŃile deschise la perete.

Iarna. Afar| e cald, pe-alocuri se apropie de 20 de grade Celsius, în casa lor e îns| temperatur| sc|zut| - încât ajungem s| tremur|m de frig în chiar Ú|rile calde.

D-l Philippe Arnauld îmi spune c| singurul scriitor român, pe care-l cunoaŃte, este... Eugen Ionescu!

Întreg 1983 petrecut în str|in|tate. AŃtept intrarea în Úar|.

Greva s'a extins în Maroc. Elevii vin la Ńcoal| dimineaŃa, se aŃeaz| în faŃa intr|rii, Ńi: cânt|, strig|, fluier|. Vocifereaz|.

La Casablanca este, îns|, ConferinŃa Islamic| între Ú|rile Arabe.

Ńcolarii de-acolo sunt într'o mic| vacanŃ|, deci n'au început înc| rebeliunea. Toat| lumea aŃteapt| cu emoŃie activitatea celor din Casablanca.

Elevii protesteaz| împotriva guvernului. Cic| vor s| fac| revoluŃie... Profesorii vin la Ńcoal| Ńi ei, dar stau la soare în curtea liceului, citesc, sau scriu. Ca mine acum. Greva nu e limitat| în timp. Se fac manifestaŃii pe str|zi. PoliŃia a închis câŃiva. Se lipsesc aŃŃe pe ziduri Ńi arbori. Uneori e amuzant!

NiŃte prieteni îmi spun c| prin 1972 au f|cut grev| profesorii: m|rirea salariilor. Guvernul a cedat (dup| un an de nestudii).

Aflu c| România s'a calificat pentru Campionatul European în FranŃa. "L'équipe" scrie elogios despre fotbaliŃti. Íi voi

vedea în culori la TV-ul marocan, care preia de la televiziunea franceză|.

Aștept cu nerăbdare întoarcerea în țară| Ţi'ntâlnirea cu prietenii. Avem noi restaurantul nostru unde stăm la un pahar de bere Ţi de vorb|.

Ianuarie 84.

Elevii sunt din nou în grevă| împotriva unor decizii ale guvernului privind învățământul.

Există o secție religioasă| care interzice bărbatilor să cânte vocal sau instrumental, ori să danseze. Asta: pentru a nu-Ţi pierde masculinitatea.

Ţi, tot bărbatii, trebuie să poarte barbă|, sau cel puțin mustață| - ca semn de virilitate. Dar ce se face un bărbat a cărui virilitate constă numai în mustață|? (Adică|, recunoști potența unui bărbat numai după... mustață|?!)

Femeile n'au voie să fumeze, pentru a nu-Ţi pierde feminitatea.

DeŢi afară| e cald (se poate face plajă| în luna ianuarie), în case e rece. Am un Ţofaj, pe care-l utilizăm mereu.

Mihail Ţtie arabă| mai bine ca noi. Odată|, mergând la Fès, i-am spus Ţoferului de taxi în franceză| să oprească| Ţi, pentru că acesta n'a înțeles, copilul i s'a adresat în arabă|: "safi", adică| "gata".

Mă gândesc că anul acesta împlinesc 30 de ani. O vârstă| care mă sperie. Nu mai sunt copilul ce umbla desculț| la Olteu, sau după mure prin tufișuri toată ziua! Îmi fac bilanțul. Publicăm prea puțin, noi tinerii. Dar publică alții Ţi pentru... noi! Cărți cu kilogramul! Parcă literatura ar aparține numai a doi-trei scriitori. Păcat! Nu avem nici încredere în noi. Editorii publică pe relații. Ţi-apoi, mai există Ţi acei proprietari... de reviste...

A murit Al. Oprea. Dar eu nu cred. La începutul lui decembrie îi trimisese o scrisoare, care a ajuns când el sucombese Ţi era deja îngropat... Scrisoarea s'a dus după el în groap|...

Marocanii au două recolte pe an.

Am scris o primă poezie în franceză| prin toamna lui 1982. Desigur trivială|, didactică|. Mă amuza însă traducerea ei în... arabă|! (Attention, în arabă| se citește de la dreapta spre stânga, iar cărțile încep de la... sfârșit!)

Dup|-amiaz|, centrul Sefrou-ului este plin de oameni, ieșiți la soare ca gușterii din vizuini. Stau așezați direct pe pământ, sau pe pietre, cu turbanele albe pe cap, salvari albi. Este un amestec strident de alb și roșu și murdar. Căscioare sumbre, întunecoase, mici ca niște peșteri, contractează cu vile spațiale, uriașe ale celor înștriți.

O săptămână continuă de grevă. Cât va ține?... Un elev mi-a zis că pot să plec în România! Poliția a cules câțiva de pe străzi, și i-a băgat la zdup. Greviștii cer eliberarea colegilor. Rosita, bulgăroaica, se teme de o revoluție. Zice că a vorbit cu un om, dacă e cazul, să ne ducă până la Oujda și, de-acolo să trecem în Algeria, care e socialistă - noi, țara din Est.

Gata, greva se termină.

Nu știu de ce toți au impresia că suntem slavi.
- Știi rusă? sunt întrebat.
- Nu.
- Bine, dar rusa e obligatorie la voi.
- Nu la noi, la bulgari.
- Păi, românii și bulgarii nu vorbesc aceeași limbă?...

Mi-am lăsat și barbă: din dorința de a nu avea barbă... deas! Am vreo trei luni (nici nu mai știu exact) de când nu m'am ras. Asta, pentru că aici se poartă. Oamenii cred că sunt marocan, și mă întreabă de ce nu 'vreau' să vorbesc arabă. Ce, te-ai franțuzit? Ți-ai lepdat limba?
- Domnule, eu nu sunt arab. Și'ncep să o iau pe românește.
- Aa, sunteți portughez, că spaniola ați înțeles-o...

Belgianca mă pune să-i traduc din român în franceză niște texte pentru lucrarea ei de doctorat.

Nu știu ce anume m'a făcut să schimb macazul (matematică ---> literatură). Cred că șocul mutării de la statutul de școlar-student la viața-viață. Terminasem șef de promoție, aveam vise mari, vroiam să rămân la Universitate. Dar apare legea cu 3 ani obligatorii de stagiatură... Fac trei ani, apoi plec... în Maroc...

Câte războaie există, chiar și'n vreme de pace: război religios, război cultural, război politic, război ideologic, război economic, război financiar. Islamul, religia musulmanilor, cuprinde destule secte. Există un grup fanatic, care luptă ca tot globul să devină musulman. Spirit de clan. Marile puteri militare și economice, își impun

cultura (oricât ar fi ea de mediocr|), ideologia (oricât de nedreapt|), limba (oricât de imperfect|), moneda valutar| - ni le bag| pe gât nou|, |tîia mai micii.

Arabii i-au colonizat pe berberi, iar francezii i-au colonizat pe arabi. Ôi, lanţul de coloniz|ri, peste alte coloniz|ri, nu este sfârşit.

Oh, cum această dezvoltare duce la nedevelopare!
Americani nu cunosc limbi străine. Sunt mulţumiţi c| engleza lor e internaţional|.

- Bine, este întrebare Mister americanul Peter, sosit pentru un an la Sefrou s| predea englez|, nu învăţau| Ôi Dv. m|car francez| sau spaniol|, sunteţi aici printre ei, sau la doi paşi de ei.

- Eh, cu limba mea eu m| descurc oriunde. Mai degrabă învăţ| ei engleza.

Prin ianuarie-februarie 1984 am luat contact cu un grup parizian de literatură, Oulipo, din care făcuse parte Ôi matematicianul-poet Raymond Queneau. Toate bune aflând c| le citesc creaţiunile, c| m| interesează stilul lor. Dar, când s| le trimit Ôi eu pentru biblioteca oulipiană producţii literare, nu le-a mai plăcut.

Secretarul general, Paul Fournel, mi-a răspuns, foarte răspicat, c| în această "bibliotecă" (ciudat nume de revistă) nu publică decât membrii oulipo, Ôi numai ei - fără comentarii. Mi s'a recomandat, în schimb, s| cumpăr Ôi s| studiez publicaţiunile lor. Vorba 'ceia: deşteptăii s| scrie, Ôi proştii s| citească!

I-am băgat, bineînţeles, Ôi eu... pe uşa din dos! Unde trebuia.

De când devenisem membru al Societăţii Americane de Matematică, primeam tot felul de scrisori din SUA sau Anglia prin care mi se propuneau: ba s| mai plătesc dolari pentru trimiterea abonamentului prin avion, sau s| contribui la mărirea fondului asociaţiei, sau s| cumpăr tot felul de cărţi sau reviste care nu m| interesau. Mă gândeam: oare nu le era ruşine s| tot ceară la bani? Lor, acestor ceretori... milionari!?

Dar ei scot bani din piatră seacă. Spoliază|.

Africanii se plâng c| europenii sunt rasişti, în special francezii, belgienii, olandezii. Dar cum se simte un alb în Africa? Copii se vin după el, îi strigă. Cei mai în vârstă râd.

De ce-or râde arăbii când un străin trece prin apropiere? Nu ştiu, poate fiindcă nu e arab. Sau, fiindcă e alb.

Exact, negrii râd de un alb fiindcă nu e... negru. Prin Zair, îmi povestea un fost cooperant, nu poţi s| te duci nici la piaţă, c| negresele dau cu roşii în tine. Cumpărături le faci însoţit de câte un localnic. Vânzătorii sunt aşa de draguţi cu clientela

str|in|, încât ridic| pre|ul de dou|-trei ori. Ei nu consider| asta furt sau în|el|torie, ci "beneficiu".

La ei acas| africanii sunt rasi|ti împotriva albilor (de|î pare un paradox), sau cel pu|în xenofobi.

Tr|iesc mul|î sub nivelul s|r|ciei. Monsieur Driss îmi spune c| e obi|nuit s| m|nânce prost. Dac| se îndoap| bine, cade bolnav fiindc| stomacul lui e obi|nuit cu pu|în! Deci, a ajuns la concluzia c| pentru nevoia|î cel mai bine e s| m|nânce în continuare prost!

Driss î|î f|cuse studiile în Belgia unde, neavând bani, a trebuit s| îndure foamea. De-atunci are dureri de burt|.

Bulg|roaica ascult| în fiecare zi |tirile din Bulgaria, ba chiar |î buletinul meteo.

Proprietarul îmi zise c| trebuie s|-i pl|tesc fiindc|, de fiecare dat| când ies, îi privesc gr|dina.

A|adar amenin|at de elevi: unul din terminal| mi-a zis c'o s| v|d eu la sfâr|itul anului (ce-o s| v|d eu, m| întreb| |anseorul?), iar altul cic| o s|-mi sparg| capul!

A|tept cu ner|bdare întâlnirea cu |ara, cu to|î cei care m| a|teapt|. Vom cobor| la Bucure|ti.

Elevii primeau o adev|rat| pl|cere s| m| aud| vorbind arab|. M| provocau. Uneori le mai ziceam câte un cuvânt sau expresie, spre amuzamentul general.

Vara '84.

Odat| ajuns în |ar|, vame|ii din Otopeni mi-au confiscat un radiocasetofon (pentru electronice se pl|tea vam| 100%, dar la pre|ul fixat de ei, încât ajungea mai scump decât d|dusem pe aparat în Maroc). Inspectoratul Dolj m'a 'r|spl|tit' nu doar ca suplinitor din nou, ba |î cu jum|tate de norm|, iar mai târziu aveam s| 'beneficiez' |î de interdic|ia de-a publica chiar articole matematice (vreau s| zic, nepolitice).

Aterizarea mea în |ar| devenise mai mult decât... promi|toare.

A|a c|, nostalgia |î patriotismul s'au dovedit de dou| parale!

Du|ul rece, al vie|ii române|ti, m'a trezit la realitate. A început s| m| prind| remu|c|rea regretului c| n'am FUGIT în Canada, zona francofon|, cum f|cuser| al|ii mai iste|i.